rijksuniversiteit groningen

Magazine voor alumni en relaties
Nummer 2, juli 2018

Broerstraat 5

In dit nummer:

Auke Hulst gastschrijver 2018
Robot voor de toekomst
Vertrouwensband met Indonesië
'Groningse' vakantieboeken
Politieke partij blijft

Alumnus van het jaar: Carolien de Bruin

rijksuniversiteit groningen

Waar durven leiders weer afstand te nemen?

Leiderschap in internationaal perspectief

Steeds meer executives constateren dat wijs en betrokken leiderschap naast kennis en analyse ook reflectie vereist. En distantie. En de durf mening en oordeel even op te schorten. Confucius zei het al: 'ware wijsheid gaat voorbij aan kennis'. Ruimte geven aan anderen en aan afwijkende opvattingen scherpt de eigen visie, versterkt het draagvlak en optimaliseert het resultaat. Extra vaart krijgt dit proces 'in den vreemde', weg van huis en haard, op afstand van het vertrouwde en het veilige. Mede hierom organiseert Comenius ook academische leiderschapsprogramma's buiten Nederland, in Europa, het Midden-Oosten, China en Amerika. Deelnemers aan deze programma's zijn krachtige mensen met een open geest en een wijde, onderzoekende blik. Vrijdenkers onder elkaar, die alles willen verkennen.

Complexity and Leadership Course

'Networkbased' en adaptief leiderschap

Internationaal executiveprogramma gericht op verbindend, innovatief leiderschap aan de bakermat van Complexity Science, Santa Fe Institute te New Mexico (USA).

Deelnemers aan Comenius' Complexity and Leadership Course zien ontwikkelen en organiseren als dynamische processen, met plaats voor crises en mislukkingen. Uitgangspunt hierbij is de Complexity Science, waarin adaptie, dynamiek en emergentie sleutelbegrippen zijn.

Start 20 september 2018

Middle East Leadership Course

Wijs en mensgericht leiderschap

Internationaal executiveprogramma gericht op wijs en mensgericht leiderschap aan universiteiten van Jeruzalem, Amman en Teheran.

Deelnemers aan Comenius' Middle East verkennen 'hoofd en hart' van het Midden-Oosten en onderzoeken de politieke en culturele complexiteit ervan, in relatie tot actuele en fundamentele thema's in bestuur, beleid en strategie. Reflectie op de wederzijdse beeldvorming tussen Oost en West en op de eigen identiteit zijn daarbij cruciaal.

Start 15 november 2018

European Leadership Course

Leiderschap in internationaal perspectief

Internationaal executiveprogramma dat leiders verrijkt en inspireert tot creatief en innovatief inspelen op veranderingen. Met een geïntegreerde visie op besturen en ondernemen.

Vooraanstaande onderzoekers dagen leiders uit aan de universiteiten van Bologna, Cambridge, Groningen, Heidelberg, Granada, Leuven en Praag tot scherpzinnigheid én reflectie. Bezieling krijgt weer de plek die ze verdient; motor van denken en handelen.

Start 28 november 2018

Comenius
voor wie alles al denkt te weten

Meld u aan voor de informatiebijeenkomst van 3 oktober 2018 te Leusden.
Kijk voor meer informatie op www.comeniusleergang.nl.

connected to FREIA

REDACTIONEEL

REDACTIEB5@RUG.NL

Een *narrow mind*, dat is wel het laatste wat een academicus zich wenst. Mocht dit dreigen, dan is vakantie een probaat middel. De zinnen verzetten, andere perspectieven, kortom: erop uit. Dat kan natuurlijk heel goed in eigen land – in Groningen of Friesland bijvoorbeeld – zoals u kunt lezen in dit zomernummer van *Broerstraat 5*, hoewel voor velen ook het buitenland lonkt.

'Internationalisering: verrijkend en onmisbaar', zet onze rector magnificus boven zijn column. Velen zullen dit klakkeloos beamen, maar wat betekent het eigenlijk? De verhalen van alumni in Rusland, Canada en Polen en van Groningse onderzoekers uit China en Indonesië geven alvast een kleurrijk beeld. Tim Zwaagstra vertelt hoe hij als internationaliseringsmedewerker, met vele reizen naar Azië op de teller, nog steeds bijleert door met een andere dan zijn westerse blik de wereld en haar bewoners te bekijken. Gastschrijver van dit jaar Auke Hulst deed tijdens zijn reis dwars door de VS zoveel nieuwe denkbeelden op, dat het hem inspireerde tot zijn boek/CD *Motel Songs*. Onlangs werd hem hiervoor de Bob den Uyl-prijs voor het beste journalistieke reisboek toegekend.

Voor jonge mensen is reizen naar het buitenland al een *way of life* en zo was dat destijds eigenlijk ook voor Carolien de Bruin, de nieuwe Alumnus van het Jaar. Vliegvelden, hotels, appartementje in Parijs, voor de bedrijfskundige was internationaal normaal. Maar na tien jaar consultancy in New York gooide ze het roer om. Ze startte C-Change, een bedrijf om investeerders en bedrijven samen te brengen op weg naar de Sustainable Development Goals van de VN.

Je blik verruimen en toch milieuvriendelijk zijn, hoe doe je dat? Misschien toch iets meer WK voetbal kijken en iets minder vliegen?

Een fijne zomer gewenst!

INHOUD

COVER ALUMNUS VAN HET JAAR **CAROLIEN DE BRUIN**

COVER MERLIJN DOOMERNIK

4
Auke Hulst gastschrijver 2018

6
Column
Elmer Sterken, rector magnificus

7
Alumnus in het buitenland
Rusland

8
Carolien de Bruin, Alumnus van het jaar

10
Alumnus schrijft boek

11
Ain Wondre Stad
Meindert Talma

12
Natuur weet antwoord
Roboticaspecialist Ming Cao spiekt graag in de natuur.

15
Parelkettinkjes, plooirokken en pennyshoes
Jaargang 1968, de laatste lichting Magna Petemeisjes vóór de fusie met Vindicat.

16
Foto Malaise Trap
Eddo Hartmann maakt een serie over de vaak dubbelzinnige relatie tussen mens en natuuronderzoek.

18
Een goed onderhouden vertrouwensband
Indonesië speelt een belangrijke rol in het internationaliseringsbeleid van de RUG.

20
Op reis met het Noorden in je koffer
Vijf alumni-auteurs over hun romans en verhalenbundel waarin Groningen een hoofdrol speelt.

22
Geen paniek over de politieke partij
Directeur DNPP Gerrit Voerman kent de geschiedenis van de Nederlandse politieke partijen als zijn broekzak.

25
Nieuwe wegen naar Friese toekomst
Culturele Hoofdstad van Europa Leeuwarden-Fryslân 2018 helpt de samenleving van onderop te vernieuwen.

26
Alumni Actief

27
Fondsenwerving

30
Kop d'r bie en **Colofon**

32
Alumni Achteraf
economie

Auke Hulst

Gastschrijver 2018 van de RUG

Auke Hulst is komend jaar gastschrijver van de universiteit. Dat betekent dat hij in het najaar drie lezingen zal geven, dat hij zich in het openbaar zal laten interviewen door hoogleraar moderne letterkunde Mathijs Sanders en dat hij een werkgroep zal leiden – ongetwijfeld over het vervaardigen van literatuur – met een groep van ongeveer vijftien studenten.

Op de zolderverdieping van het 17e-eeuwse Amsterdamse pand waar hij woont, werkt hij aan de lezingen, en denkt hij hard na over de werkgroep. 'Ik weet eigenlijk niet hoe ik ze het moet leren,' bekent hij, 'en de schrijfopleidingen, die in Amerika heel populair zijn, leveren vaak gelikte en een tikje uniforme fictie op.'
Auke Hulst heeft, kortom, een ambivalente verhouding met schrijfles.

De enige opleiding waar Hulst positief over is, is de Writers' Workshop in Iowa. In zijn recentste boek *Motel Songs* neemt hij de lezer mee tot in de cafés waar de studenten over elkaar roddelen. 'Het enige dat je daar in Iowa hoeft te doen is: schrijven en praten over schrijven, zonder verdere academisch ballast,' zegt Hulst. 'Dat is een heel belangrijk verschil met de andere opleidingen in Amerika. De Writers' Workshop is groot gemaakt door de dichter Paul Engle, wat een hele rare vogel was. Een soort sjacheraar, die langs de rivier wat barakken had staan waar het in de zomer heel heet was en in de winter niet te doen van de kou. Het werd een toevluchtsoord voor auteurs die in de knoop zaten in hun leven. Want het is Iowa hè? Ver weg van alles.'

Het wordt al gauw duidelijk dat wie van Auke Hulst verwacht dat hij studenten de techniek van het schrijven gaat proberen bij te brengen, bedrogen zal uitkomen. Hij heeft zich voorgenomen om in plaats daarvan te proberen de studenten aan te zetten aan zelfonderzoek te gaan doen. 'Volgens mij is het heel belangrijk om "schrijflust" op te wekken,' zegt hij. 'Ze moeten zichzelf de vraag stellen: Wat heb ik met literatuur? Wat wil ik eigenlijk vertellen? Dus een zoektocht naar de motor.'

Wat heeft jouw eigen schrijflust opgewekt?

'De briefwisseling van Maxwell Perkins en F. Scott Fitzgerald. Perkins was de redacteur van Fitzgerald. Als je *The Great Gatsby* leest, dan denk je: het heeft geen zin om nog een boek aan de wereld toe te voegen, het beste is er al. Maar als je die brieven leest, dan lees je over de achterkant van het proces; over het geworstel, over alles wat fout gaat. Je leest ook dat Fitzgerald niet kan spellen, wat heel fijn is. Je leest kortom dat Fitzgerald ook gewoon een worstelende knurft is. Dat ervoer ik als een grote bevrijding. Altijd als ik daarin aan het lezen was dacht ik: ja, ik ga lekker schrijven.'

In *Motel Songs* zeg je dat er maar één regel is, namelijk dat je alleen moet opschrijven wat je voor je ziet.

Ja, omdat je het meteen merkt als een auteur iets heeft opgeschreven wat hij niet voor zich heeft gezien. Ik lees weleens mee met een bevriende schrijver en als ik het idee krijg dat hij iets opschrijft wat hij niet voor zich ziet, dan vraag ik: "vertel eens, deze twee mensen over wie je schrijft, waar staan ze in de ruimte?" En dan blijkt soms dat wat hij heeft opgeschreven, helemaal niet kan.'

'Zodra je de eigen wond met ambacht probeert toe te dekken, dien je de commercie'

Een gastschrijver die niet echt in schrijfopleidingen gelooft, heeft een probleempje, dat kort gezegd neerkomt op de vraag: wat ga ik dan doen? Maar Hulst wekt niet de indruk dat die vraag hem uit zijn slaap houdt. 'Ik heb wel een model van hoe ik het wil gaan doen,' stelt hij gerust. 'En dat is de BAFTA and BFI Screenwriters Lecture die scenarioschrijver Charlie Kaufman gaf in 2011. Het is een heilige tekst voor mij.'
Kaufman, die onder meer de scenario's schreef van Eternal Sunshine of the Spotless mind, en Being John Malkovich, is een hele verlegen man die zelden in het openbaar spreekt.
'Hij was eigenlijk uitgenodigd om te spreken over de kunst van het scenarioschrijven,' zegt Hulst, 'maar in plaats van een technisch verhaal over spanningsbogen, karakterontwikkelingen en andere narratieve formules, sprak hij over de rol van de persoonlijke wond in de kunst, en de manier waarop de auteur daarmee omgaat. Wat hij de zaal aanraadde te doen, is onverschrokken in de eigen interne afgrond te kijken en daarover verslag uit te brengen. Dan ontstaat kunst. Zodra je de eigen wond met ambacht probeert toe te dekken, dien je de commercie.'
Kaufman maakt tijdens de lezing, die op YouTube is te vinden, een integere, ontwapenende, eerlijke indruk. Onwennig in een ruimzittend bruin pak, zwetend en duidelijk niet op z'n gemak in de rol als spreker in het openbaar, houdt hij een betoog dat eigenlijk neerkomt op een schreeuw om authenticiteit. Kaufman legt uit dat we, overvoerd door commerciële afval, massaal honger lijden. En dat de kunstenaar de taak heeft om de eigen rauwe, gewonde, authentieke persoon daartegen in stelling te brengen, en zo het uitgehongerde publiek met echte kunst te voeden.

Wat wil je dan dat jouw studenten gaan doen dan? Moeten ze net als Kaufman aanbeveelt in hun eigen interne open wond kijken? Dat wordt psychotherapie.

'Ze hoeven niet ter plekke te gaan vertellen over hun diepste drijfveren. Maar ik denk dat het goed is om in meer algemene zin het over dat aspect van literatuur te hebben. Kijk, mijn werk heeft een groot nadeel wat dit betreft; zelfs als het helemaal verzonnen lijkt wat ik vertel, ligt het heel dicht bij mezelf. Hemingway zegt: "je schrijft een zin op die waar is, en dan schrijf je nog een zin op die waar is". Ook al heb ik bedenkingen bij het gebruik van het woord "waar", ik denk toch dat dat bij mij ook zo gaat. Een nadeel daarvan is dat je relatief weinig technisch nadenkt. En ook bij elk boek het wiel opnieuw moet uitvinden. Ik weet ook nooit of het lukt.'

En dat wordt alleen maar erger.

'Ja. Kaufman citeert in zijn lezing ook Thomas Mann, dat een schrijver iemand is voor wie het schrijven moeilijker is dan voor andere mensen. En dat wordt natuurlijk alleen maar erger. Want elke roman is het manke broertje van een betere roman die zich uit de voeten heeft gemaakt.
Het najagen van die voortvluchtige roman, dat is de motor van het schrijven.'

Prof. dr. Jouke de Vries nieuwe voorzitter College van Bestuur Rijksuniversiteit Groningen

De Raad van Toezicht benoemt Prof. dr. Jouke de Vries per 1 oktober 2018 als voorzitter van het College van Bestuur voor een termijn van vier jaar. De Vries is momenteel decaan van Campus Fryslân van de Rijksuniversiteit Groningen. Hij volgt prof. dr. Sibrand Poppema op, die na een bestuursperiode van tien jaar afscheid neemt van de RUG.

Rectificatie

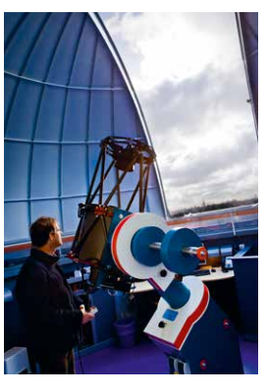

Bij de bewering op pagina 25 in het aprilnummer van *Broerstraat 5* dat het Kapteyn Instituut het tot de komst van de Gratama telescoop, in 2009, bijna vijftig jaar zonder optische telescoop moest stellen, had moeten staan 'in Groningen'. In Roden werd namelijk in 1965 de Kapteyn Sterrewacht in gebruik genomen met een 61-cm telescoop. De oude telescoop in het gebouw naast het Academiegebouw is overigens in 1959 wegens andere redenen dan brand daaruit verwijderd.

WWW.RUG.NL/KAPTEYN-HISTORY

Internationalisering: verrijkend en onmisbaar

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Er studeren in Groningen ruim 6.000 buitenlandse studenten en hun aanwezigheid is wat mij betreft een verrijking van onze stad. We zouden ze echt missen als ze er niet meer zouden zijn. Internationalisering brengt de universitaire gemeenschap veel goeds: diversiteit, kennismaking met nieuwe culturen, waardevolle samenwerking op onderzoeksgebied.
Toch is de teneur in de media omtrent internationalisering vaak negatief. Het gaat dan vooral over de verengelsing van ons onderwijs, de huisvesting van buitenlandse studenten en de taalbeheersing van onze docenten. Wij hebben als universiteit op al deze gebieden veel aandacht voor deze problematiek en hebben wij intensief contact met de gemeente Groningen over de huisvesting van studenten.
Wat betreft het Engels van onze docenten: uiteraard is het de bedoeling dat docenten die in het Engels college geven die taal goed beheersen. Daarom hebben we onlangs met alle hogescholen en universiteiten afgesproken dat we van docenten verwachten het Engels minimaal op C1-niveau te beheersen. Lukt dat niet, dan krijgen ze bijscholing op het Talencentrum. Voor andere vraagstukken die bij universiteiten in het hele land spelen, hebben we onlangs gezamenlijk uitgebreide voorstellen gedaan.
De keuze van de voertaal bij een opleiding mag geen doel op zich zijn, maar moet passen in de onderwijsvisie. Welke taal past het beste bij het vak en de studenten? Bij Nederlands Recht ligt Engels als voertaal niet voor de hand, maar bij alle opleidingen met 'Business' in de naam juist wel. Dan heb je nog allerlei schakeringen er tussenin.
Het is overigens een misvatting dat we voor het Engels kiezen om zoveel mogelijk buitenlandse studenten aan te trekken. Het is zelfs zo dat internationale studenten ons geld kosten, vooral als het gaat om medische en bètastudenten. Daar staat tegenover dat de samenleving wel profiteert van deze instroom: dertig procent van de buitenlandse studenten blijft in Nederland werken en gaat belasting betalen. Dat levert de staatskas miljarden op.
Veel studenten willen graag internationale ervaring opdoen. Maar ik hoor ook steeds vaker dat ze zich zorgen maken over hun studievoortgang of over het omzetten van hun studiepunten. Aangezien een groeiend percentage afgestudeerden in het buitenland gaat werken, vind ik dat we ze goed moeten voorbereiden op die complexe, internationale arbeidsmarkt. Daarom denken we na over alternatieve manieren om studenten toch die buitenlandervaring mee te geven. Een optie is dat je een groep van ongeveer dertig studenten onder begeleiding van een docent een deel van het Groningse programma laat volgen bij een partneruniversiteit in het buitenland. Alleen gaan blijft natuurlijk mogelijk, maar ik zou studenten die wel willen maar twijfelen deze optie graag aanbieden. Hierover gaan we de komende tijd in gesprek met de faculteiten. Als het aan mij ligt, vertrekt de eerste groep in 2019 al. Ook vanuit het buitenland is er belangstelling voor. Als binnenkort een delegatie van de universiteit van Mexico-Stad komt praten over een Gronings kantoor bij hen, zullen we deze optie zeker noemen.
Internationalisering is dus belangrijk voor ons, maar we moeten onze wortels ook niet vergeten. Ik zou graag zien dat we die lokale verankering versterken, door duidelijker aanwezig te zijn in de regio. Daar kunnen we absoluut meer aan doen.

Elmer Sterken, rector magnificus

FRANKA HUMMELS SHUTTERSTOCK

BUITENLAND

AMINA DAUDOVA

'Door Groningen ben ik voor de Duitsers'

Haar woonplaats Moskou is door het WK voetbal opeens veel internationaler, merkt RUG-alumna psychologie Amina Daudova (25). En ze vindt het leuk. Mensen uit de hele wereld vieren feest met elkaar, zonder politiek. Heel gezellig, én goed: het brengt mensen nader tot elkaar.

De afwezigheid van het Nederlands elftal deert haar niet. 'Toen ik in Groningen studeerde ging ik het meest met Duitsers om. Ik genoot van hun enthousiasme als er weer een groot voetbaltoernooi was. Ik ben daarom behalve voor Rusland, ook voor Duitsland. Omdat ik het mijn vrienden gun.' Ze deed in Groningen het internationale programma psychologie. Daar was het leeuwendeel van de medestudenten Duits, vandaar.

Nu ze al twee jaar terug is in Moskou, weet ze extra goed waarom ze tijdens haar viereneenhalfjaar in Groningen zo van de stad hield. 'In Groningen kun je op de fiets overal in tien of twintig minuten komen. In Moskou ben je met het openbaar vervoer al snel anderhalf uur onderweg. Dat kost tijd. Mensen zijn daardoor gehaast. Ze zijn bovendien altijd met werk bezig, sociaal contact is moeilijker.' Maar dat is ook omdat haar studentenleven nu voorbij is, weet ze. 'Nu gaat elke dag mijn wekker om zeven uur en dan ga ik naar mijn werk. Verder heb ik alleen tijd voor de sportschool. In Groningen deed ik altijd van alles naast mijn studie, zoals toneellessen. Doordat ik dat in Groningen zo deed, weet ik dat ik dat eigenlijk hier ook wil. Ik ben bijvoorbeeld al een tijdje van plan een cursus te volgen om mijn Nederlands bij te houden. Dat is het fijne aan Moskou: je kunt het zo gek niet bedenken of je kunt het hier doen of leren.'

Daudova werkt als psycholoog in een verzorgingstehuis voor ouderen. Van de zevenhonderd bewoners heeft zij er honderd onder haar hoede. Na hun rondje gymnastiek doet zij dagelijks om elf uur een cognitieve training met ze. Geheugen, rekenen, alles om de hersenen zo fit mogelijk te houden. De rest van de dag besteedt ze aan individuele gesprekken. Lukt het nieuwe bewoners om hun draai te vinden? Hoe kan zij als psycholoog daarbij ondersteunen?

Als student kende ze geen Nederlandse verzorgingstehuizen. Maar toen ze onlangs terug was in stad, heeft ze er wel bij eentje aangeklopt. Ze was nieuwsgierig. De medewerkers ontvingen haar met open armen, en dat was al meteen het eerste cultuurverschil dat ze met Rusland zag. Daar zouden mensen zeggen: 'Dit is privéterrein, mevrouw'. Verder was vooral het schaalverschil enorm. Omdat het Groninger tehuis kleinschaliger was, was het ook veel informeler, viel Daudova op. En de Nederlandse medewerkers hebben vaker vrij, zegt ze. Daudova en haar collega's moeten juist op alle nationale feestdagen altijd werken, omdat die door alle bewoners gezamenlijk in het tehuis worden gevierd en niet bij hun familie. De voetbalwedstrijden kijken de bewoners wél gewoon zelf, zonder de begeleiders.

'VAN DE WERELD AFGESLOTEN BEN JE ALLEEN ALS ER EEN BERG(KETEN) TUSSEN JOU EN ALLE TELEFOONMASTEN STAAT'

STELLING **RIANNE VAN RIJN** MEDISCHE WETENSCHAPPEN

JURGEN TIEKSTRA MERLIJN DOOMERNIK

WWW.RUG.NL/ALUMNUSVANHETJAAR

‘Als kind wilde ik altijd zuster worden’

Vier keer uitgeloot voor geneeskunde. Dan maar Business en Finance gestudeerd en consultant geworden. Maar na tien jaar New York nam Carolien de Bruin ontslag bij Deloitte en begon in 2015 haar eigen onderneming C-Change. Haar droom is met investeerders en bedrijfsleven de zeventien Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties te helpen bereiken.

Het was een *reality check*: na tien jaar in New York kwam Carolien de Bruin (40) terug naar Nederland. Ze verliet haar baan als *associate partner* bij Deloitte, de consultancyreus met 240.000 werknemers. Eén van haar klanten was het World Economic Forum geweest; de jaarlijkse samenscholing van regeringsleiders en CEO’s in het Zwitserse kuuroord Davos. Maar die wereld liet ze achter zich toen ze in 2015 besloot een eigen *tech start-up* en adviesbureau te beginnen. ‘Er zijn echt momenten waarop ik denk: waarom was het ook al weer een goed idee om bij dat salarisstrookje weg te lopen?’, vertelt ze eerlijk. ‘Vroeger kreeg ik iedereen aan de telefoon, omdat ik belde namens Deloitte of het World Economic Forum. Als je niet langer zo’n *brand* op je hoofd geplakt hebt, moet je wel wat vaker bellen of mailtjes sturen.’

Toch is De Bruin door de RUG uitverkozen tot Alumnus van het jaar. De reden is precies die nieuwe *start-up* C-Change die ze september 2015 in Amsterdam begon. Met dit kleine adviesbureau, met vijf man personeel, wil ze organisaties, investeerders en het bedrijfsleven meenemen in de droom die de Verenigde Naties op het jaar 2030 hebben geprojecteerd. In dat jaar moeten zeventien Sustainable Development Goals zijn bereikt, waaronder: geen honger, geen armoede, goed onderwijs, gendergelijkheid, schoon water en sanitatie, groene energie, economische groei, minder ongelijkheid en minder klimaatopwarming.

Idealistische consultant

Ruim twintig jaar geleden wees weinig er nog op dat De Bruin zich ooit als een idealistische consultant zou gaan opwerpen, en dat

Carolien de Bruin
Alumnus van het Jaar

termen als *impact investment*, *environment friendly* en *support machine* in haar mond bestorven zouden liggen. ('Dit is een enorm specialistisch gebied', verontschuldigt ze zich. 'Ik moet soms wat minder terminologie gebruiken.')

In 1996 arriveerde ze in Groningen, waar ze bedrijfskunde ging studeren en zich later specialiseerde in Finance. Maar aanvankelijk was dat niet de bedoeling. Ze had kinderarts willen worden. 'Als kind wilde ik altijd zuster worden, omdat mijn oma dat was', vertelt ze, 'en daarna kwam ik erachter dat ik ook dokter zou kunnen worden. Maar ik ben uiteindelijk vier keer uitgeloot voor geneeskunde. Dat is het pad geweest waarvan ik af heb moeten wijken. Toen ben ik in een week alle studies in Nederlandse steden gaan bekijken waarvan ik dacht dat ik ze leuk kon vinden. Op maandag bedacht ik nog dat ik rechten in Maastricht ging doen en besloot toen op dinsdag *Business* in Groningen te gaan studeren. Het was een beetje *at random*, maar ook vrienden gingen naar Groningen toe.'

Oude droom

Overigens heeft ze het gevoel dat ze met C-Change, via een lange omweg, toch weer terug is bij die oude kinderdroom. 'Ik ben met onze start-up aan de kant van de *impact* gaan zitten, aan de kant dat je iets wilt betekenen voor de mensen om je heen. Om die verbinding te zien heb je niet zoveel fantasie nodig, hoor. We spreken nu bijvoorbeeld regelmatig met Philips: zij realiseren zich dat zij met hun *healthcare* producten niet de *bottom of the pyramid* bereiken, niet de mensen die minder dan een paar dollar per dag te besteden hebben. Als onderdeel van de duurzame markten waar zij naar toe willen – dat zijn eigenlijk de minderbedeelden – runnen zij nu in Zuid-Afrika klinieken waar medische producten van henzelf en ook van anderen beschikbaar zijn.'

Een voorbeeld van zo'n medisch product is een opwindbare hartslagmeter voor foetussen. De Bruin: 'Het is mijn expertise om te vertellen hoe Philips dat financieel duurzaam kan doen en hoe zij kapitaal kunnen aantrekken van grote stichtingen en overheden. Ik heb niet een officieel partnerschap met hen, maar dit is wel werk dat illustreert wat we met C-Change doen.'

New York

Maar eerst nog terug in de tijd: na haar afstuderen in 2000 rolde ze de wereld van de consultancy binnen. Ze ging werken bij het strategisch adviesbureau Monitor Group. Eerst in Amsterdam, later in New York. 'Dat waren de gewilde banen: je werd óf *investment banker*, óf strategisch consultant. Het ene moment was ik nog student, daarna was ik veel op het vliegveld, in hotels met *room service*, en had ik een mooi appartement in Parijs. In deze tijd werkte ik voor cosmeticaklanten, farmaceutische bedrijven en bierbrouwers.'

Eind 2005 vertrok ze naar New York. In die jaren dook de term 'impact investment' op: investeren in projecten die het goede voor hebben met mens, milieu en maatschappij. Er zit meer dan 200 biljoen dollar in de kapitaalmarkten, die hier allemaal voor aangewend kunnen worden. Enige voorwaarde: bedrijven willen *return on investment*, zonder veel risico. Op dat punt zit de expertise van mensen als Carolien de Bruin.

C-Change

Twee jaar nadat Monitor Group was overgenomen door Deloitte besloot ze terug te gaan naar Nederland. Om dichter bij familie te zijn, maar ook om meer te bereiken. 'Je ziet dat steeds meer CEO's het over duurzaamheid hebben. Tegelijkertijd denk ik dat het net iets te vaak gezegd wordt, maar intern niet serieus genomen. Het ís ook ontzettend lastig om *sustainability* naar binnen te trekken. Als je ziet wat een warenhuisketen moet doen om zeker te weten dat er geen pesticiden in hun producten zitten, of dat de chocola die zij verkopen zonder slavenarbeid is gemaakt. Ik dacht: we kunnen wel heel veel strategieën blijven schrijven, maar voor echte verandering zijn andere oplossingen nodig. Ik kon dat beter doen buiten een groot bedrijf als Deloitte, dat uiteindelijk toch met name op winst gestuurd wordt. Ik kan beter het kleine loodsbootje zijn dat het grote schip de haven inleidt dan op het grote schip zitten, waar je minder wendbaar bent.' C-Change wil nadrukkelijk inzetten op technologie. Zo levert het bedrijf *community portals* aan netwerken en organisaties. Een voorbeeld is www.sdggateway.nl, meer dan honderdvijftig Nederlandse bedrijven, investeerders, kennisinstituten, overheden en ngo's die zich hebben verbonden aan de Sustainable Development Goals (SDG) van de VN. C-Change werkt samen met de VN om vergelijkbare portals ook in andere landen uit te rollen.

'Wij willen vooral een enabler zijn'

Enabler

Maar De Bruin blijft ook een ouderwetse consultant: dat betekent veel marktonderzoek doen en partijen tot elkaar brengen. Eind 2016 ondertekende de Nederlandse financiële sector een eigen SDG-investeringsagenda, en overhandigde die aan De Nederlandsche Bank en het Nederlandse kabinet. C-Change was een belangrijk oliemannetje tijdens de totstandkoming van deze samenwerking tussen onder andere ABN Amro, Achmea, ING, Delta Lloyd en pensioenfonds PGGM. Of zoals De Bruin het zelf zegt: 'We willen vooral een *enabler* zijn.'

Tot slot een oproep aan iedereen die dit leest. 'We hebben allemaal een verantwoordelijkheid naar de komende generaties', zegt ze. 'Iedereen moet voor zichzelf bedenken: wat betekent dit voor mij, in mijn professionele setting, voor mij als investeerder, maar ook als vader of moeder, en als consument? Waar gaan mijn spaargeld en mijn pensioengeld naar toe? Denk erover na wat jouw eigen *foot print* is. Spaarders moeten tegen hun banken en pensioenfondsen zeggen: ik wil niet dat je in tabak of wapens investeert, maar in hernieuwbare energie. Want uiteindelijk moet de verandering zitten bij degenen die de producten kopen. We moeten allemaal zeggen: "Ik betaal een dubbeltje meer omdat ik de biologische melk uit het schap pak".'

'VERBETERINGEN KOMEN NIET ALLEEN DOOR TE KIJKEN WAT NOG BETER KAN MAAR OOK DOOR STIL TE STAAN BIJ WAT AL GOED GAAT'

STELLING **JORIJN HORNMAN** MEDISCHE WETENSCHAPPEN

VOOR NOG MEER BOEKEN VAN ALUMNI:

WWW.RUG.NL/ALUMNI/BOEK

Gerrit de Boer (1940) / rechten 1968
Terugblik van een rechter
Bestellen bij de auteur:
GERRITBERNARDDEBOER@GMAIL.COM
€ 19,90

Janneke Budding-Derks (1953) / Engels 1978
De Grand Tour in de 18e Eeuw - Op reis door Frankrijk en Italië
destijds gebruikelijk voor jonge Britse edelmannen
WWW.JANNEKE-BUDDING.NL/BOEK
€ 19,95

Wim Coster (1953) / Slavisch 1979 en geschiedenis 1991
Het wolfsmeisje
De zoektocht naar een verdwenen kind uit de achttiende eeuw
WWW.UITGEVERIJBALANS.NL € 19,99

Gytha Heins (1968) / bedrijfskunde 1994
Aanspreken? Gewoon doen!
Managementboek over creëren van een aanspreekcultuur
WWW.BOOM.NL € 22,50

Godfried Westen (1952) / psychologie 1978
Vraagkunde
Psychologie van het vragen stellen
WWW.BOEKENBESTELLEN.NL € 19,95

Fieke Gosselaar (1982) / rechten 2007
t Leven as olifantpuzzel
Bundel columns over haar werk bij de rechtbank en het leven thuis met 'heur laif'
WWW.KLEINEUIL.NL € 15,–

Jan Kraak (1941) / wis- en natuurkunde 1969
Het werd stil op de es
Zuidlaren, een moderne dorpsgeschiedenis
WWW.DRENTHEBOEKEN.COM € 22,50

Heidi Jansen (1963) / Godsdienstwetenschap 2016
Werk en Zingeving, van succes naar betekenis
Leg de lat eens wat lager. Over een andere kijk op succes in werk.
WWW.WERKENZINGEVING.NL € 15,00

Hermen (1977) en Johanneke Kroesbergen-Kamps (1981) / godsdienstwetenschappen 2001/2008
Alles anders, alles hetzelfde
Leven en geloven in Zambia
WWW.BOEKSCOUT.NL € 20,99

Jeroen van der Mark (1990) / sociologie 2012 en alumni Laura Louwes, Erik Huizenga en Neeke Smit
De FIT Methode
Het stappenplan voor een fit lichaam
FIT.NL € 29,95

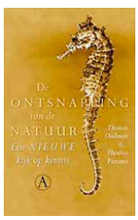

Thomas Oudman (1984) promotie 2017 en Theunis Piersma (1958) biologie 1984 promotie 1994
De ontsnapping van de natuur – Een NIEUWE kijk op kennis
Een ontdekkingsreis door de complexiteit van de natuur
WWW.ATHENAEUM.NL
€ 19,99 (e-book € 13,99)

Jan de Roos (1950) / geschiedens 1975
Heemkerkers tussen goed en fout.
Over NSB'ers, Duitsgezinden en stil verzet
WWW.BOEKENBESTELLEN.NL € 29,50

Maarten Rutgers (1947) / geneeskunde 1973
Gezondheidszorg als handelswaar Worden we daar beter van?
WWW.EBURON.NL € 22,50 (e-book € 9,95)

Louis Stiller (1959) / literatuurwetenschappen 1984 en Jan de Boer
Sporen door het Hogeland – 125 jaar Hogelandspoor (1893-2018)
Rijk geïllustreerde geschiedenis van de spoorlijn van Sauwerd naar Roodeschool opgetekend
SPORENDOORHETHOGELAND.NL
€ 45,00

Annelies Verwilligen-Prummel (1951) / orthopedagogiek 1982
Een 'good enough' relatie met ASS
Voor (echt)paren waarbij een stoornis in het autismespectrum een rol speelt
WWW.RELASS.NL € 23,50

Auke Hulst (1975) / Nederlands
Motel Songs – met CD
Bob de Uyl
Prijs 2018 beste journalistieke reisboek
€ 25,– WWW.AMBOANTHOS.NL

Huub Nelis (1967) / geschiedenis en communicatie 1995 en Machteld de Jong
Help, onze school is gekleurd!
De toekomst begint in het onderwijs
WWW.GEKLEURDESCHOOL.NL € 24,95

FOTO REYER BOXEM

Meindert Talma (49)
muzikant en schrijver;
www.meinderttalma.nl;
studeerde geschiedenis van 1989 tot 1994; deed daarvoor een jaar rechten

speciale plek:
voormalig studentenhuis It Skûtsje, Barmaheerd 92

Groningen. Universiteit. Maar ook talloze straten, huizen, bruggen, pleinen waar herinneringen liggen. Bekende oud-RUG-studenten vertellen over hun speciale plek.

ELLIS ELLENBROEK ELMER SPAARGAREN

'Ineens vlogen de aardappels door de lucht.'

'T Skûtsje was een studentenhuis in Beijum. Er woonden vier jongens uit Surhuisterveen. Toen er iemand ging verhuizen kwam ik erbij, in 1989. Die jongens waren twee jaar ouder dan ik. Ik kende ze van het naar de middelbare school fietsen in Drachten. Op studentenvereniging Bernlef, waar ik ook een poos lid van was, heetten ze de Barmaboys, ze waren berucht om hun luidruchtigheid en streken.

Wij waren allemaal grote eters. Het was elke avond een strijd om de opscheplepel. Wie het laatst opschepte was de pineut. Net als vroeger bij verjaardagsfeestjes. Dan zette de moeder een schaal chips neer en die was dan binnen drie seconden leeg. Zo ging dat bij ons ook.

Een keer heb ik een vechtpartij meegemaakt. Eentje had gekookt. Aardappels, rode kool en tartaartjes. Er werd geklaagd dat het eten niet gaar was en iemand kreeg te weinig. Ineens vlogen de aardappels door de lucht. Twee jongens gingen op de vuist. Ik was toeschouwer en weet nog dat ik riep: "Ze slaan écht". Nummer vier pikte het tartaartje van het bord van een van de vechtersbazen en werkte het snel naar binnen. Vechten om eten is onbeschaafd ja, maar het is ook belangrijk dat je genoeg eten maakt.

Het was een huis met veel ruimte. In de woonkamer stonden drie grote banken en nog een tweezits. Genoeg plek om na de vechtpartij te kalmeren. Een ontzettende puinzooi was het ook, de tuin een vergaarbak van oude koelkasten en andere troep. We hebben weleens een boete gehad van de woningcorporatie. Ooit hebben we een half jaar de wc beneden niet gebruikt. Te goor. We wezen naar elkaar als het aankwam op schoonmaken.

Na mijn studietijd bleef ik plakken. Dat huis was uitvalsbasis voor allerlei culturele activiteiten. Ik oefende met mijn begeleidingsband The Negroes in de woonkamer. En bestierde er met een latere huisgenoot, die ook in de band zat, het Friestalige tijdschrift *De Blauwe Fedde*. Negen jaar heb ik aan de Barmaheerd gewoond. Toen werd het tijd voor meer privacy.'

'RIJKDOM BESTAAT NIET UIT HET HEBBEN VAN GROTE BEZITTINGEN, MAAR IN HET HEBBEN VAN WEINIG BEHOEFTEN' (EPICURUS)

STELLING **DITMER TALSMA** MEDISCHE WETENSCHAPPEN

Spreeuwen en mieren presteren met minimaal denkvermogen iets wat voor de slimste robots te ingewikkeld is: functioneren als een collectief. Daarom spiekt hoogleraar Netwerken en robotica **Ming Cao** graag bij de natuur.

SEBASTIAAN VAN DE WATER REYER BOXEM

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/FSE/ENGINEERING

Natuur weet antwoord

Zes robotvissen dobberen doelloos rond in een klein zwembad. Ze hebben een duidelijke opdracht meegekregen, maar lijken die niet op te volgen. Zelfs de aanwezigheid van hoogleraar Netwerken en robotica Ming Cao (41) in het lab motiveert ze niet om in actie te komen. Wat is er aan de hand? De vissen hebben hun zwemvaardigheden vaak genoeg bewezen. Twee trofeeën in de kast achter het zwembadje getuigen van knappe prestaties op het WK robotwaterpolo. Een video op YouTube laat zien wat er gebeurt wanneer je zo'n visrobot in een vijver met echte vissen laat rondzwemmen. Dankzij interne scharnieren, stabiliserende vinnen en een rubberachtig omhulsel beweegt de robot zó natuurgetrouw door het water, dat levende vissen niet weg vluchten voor hun kunststof neef, maar hem gefascineerd volgen. Eén ding is zeker: deze zes robotvissen kunnen uitstekend zwemmen, mits ze daarvoor kiezen.

Zwembad

De reden dat ze dat nu niet doen, heeft te maken met het experiment dat plaatsvindt in dit zwembad. Aan de rand van het bad bevindt zich een batterij. De vissen zijn geprogrammeerd om daar energie te tanken. Nutriëntrijk voedsel, vanuit hun perspectief. Maar de batterij wordt geblokkeerd door een obstakel. Dat obstakel wegduwen kost energie, weten de vissen. Misschien wel meer dan ze kunnen tanken. In theorie zouden ze kunnen samenwerken. De last verdelen. Maar hoe moeten ze dat coördineren? Ze hebben niet de capaciteit om met elkaar te overleggen. Ze kunnen slechts voor zichzelf de beslissing nemen: ga ik als eerste proberen het obstakel weg te duwen? Of wacht ik tot een andere vis dat doet, en profiteer ik vervolgens? Net zoals wielrenners in een achtervolgende groep die geen van allen zichzelf willen opofferen om de ontsnapte koploper terug te halen, maken de robotvissen een beslissing die individueel rationeel, maar collectief irrationeel is: ze doen niets.

Autonoom functioneren

Dit experiment werd een jaar geleden uitgevoerd in het laboratorium van de Faculty of Science and Engineering van de Rijksuniversiteit Groningen. 'Het illustreert een van de problemen met robots,' vertelt Cao nu, zittend in zijn werkkamer. 'Het lukt wetenschappers en ingenieurs niet om groepen robots goed te laten samenwerken. Zodra je de individuele algoritmes probeert op te schalen, ontstaan er problemen. Terwijl het cruciaal is dat robots op termijn als een zelfregulerend collectief fungeren.'

Voorbeeld: stel dat je vijftien robotkarretjes in een omgeving loslaat om de boel in kaart te brengen. Dat zou op Mars kunnen zijn, of op de oceaanbodem, of op *ground zero* van een nucleaire ramp. Je zou elke robot door een mens kunnen laten besturen, op afstand. 'Hoogst inefficiënt. Je wilt dat ze autonoom kunnen functioneren,' zegt Cao. Oké, optie twee dan: je zou ook een supercomputer de hele groep tegelijk kunnen laten besturen en coördineren. Op die manier zouden de zes vissen het obstakel zeker hebben weggeduwd. 'Maar een computer die voortdurend alle sensorische input en individuele algoritmes tegelijk met elkaar moet verrekenen, vreet exponentieel veel rekenkracht. Dat is onhoudbaar.' Toch móéten er manieren zijn om individueel denkende robots efficiënt te laten samenwerken, denkt Cao. 'Dieren krijgen het immers ook voor elkaar.'

Mieren

Voor een wetenschapper die oorspronkelijk als elektrotechnisch ingenieur is opgeleid, aan de Tsinghua Universiteit in Beijing, praat Cao opvallend graag over mieren en honingbijen. 'Dit is de paradox: het zijn stuk voor stuk kleine beestjes, met beperkt denkvermogen, maar toch krijgen ze gezamenlijk grote dingen voor elkaar. De ene mier verkent de omgeving, de andere zorgt voor eten, en weer een ander ruimt rommel op. Die taakverdeling werkt heel goed. Maar hoe komen ze tot die coördinatie? Er is geen collectief brein. Geen leider die alles bepaalt, geen bureaucratie. Toch lukt het hen wat onze meest geavanceerde robots, geprogrammeerd door de beste wetenschappers, niet lukt. Daarom laat ik me graag inspireren door de natuur.'

Niet dat Cao elke woensdagmiddag zijn kaplaarzen aantrekt en

FOTO BRAM BELLONI

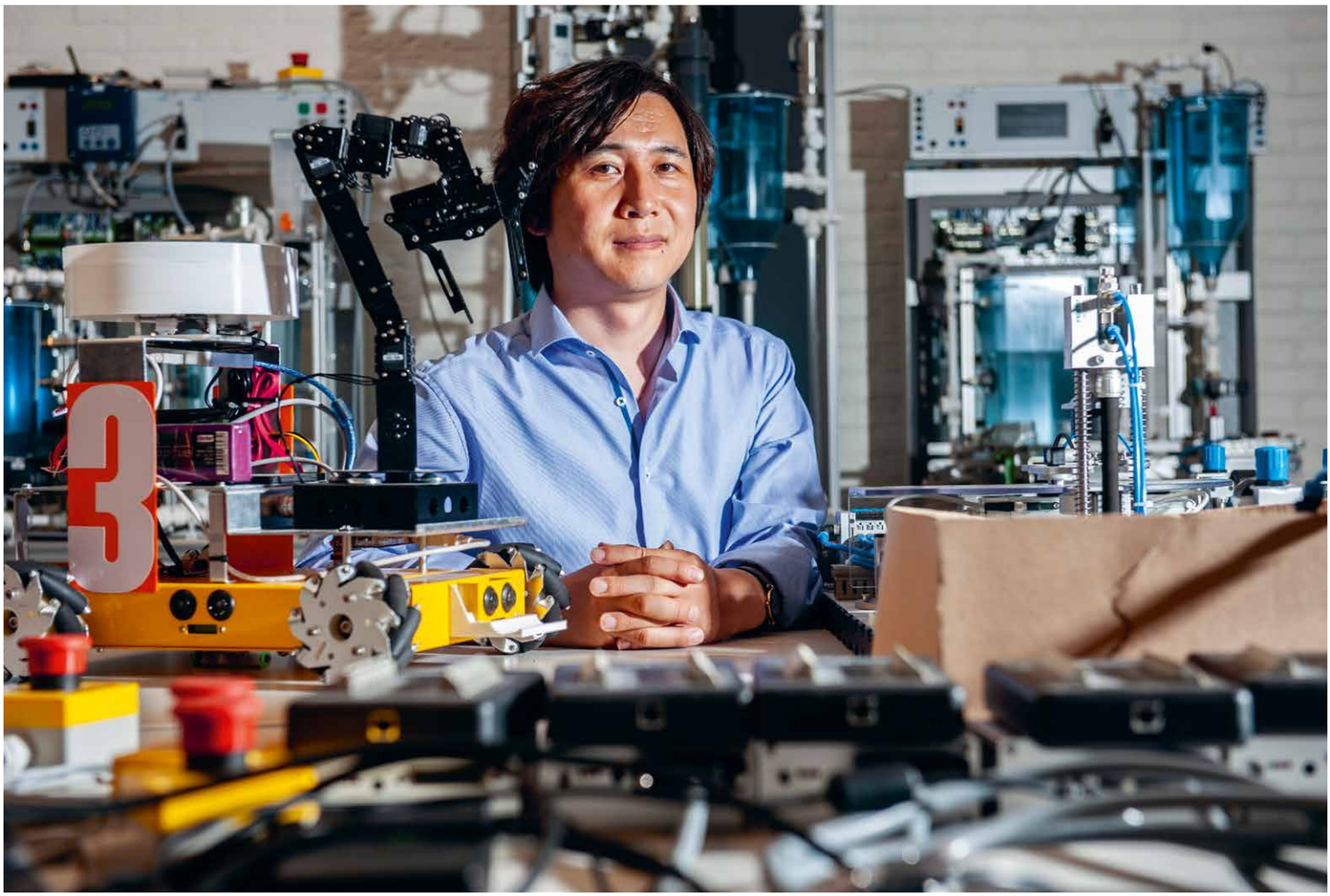

met zijn groep internationale PhD-studenten erop uittrekt om in Groningse weilanden naar mieren te speuren. ‘Nee, dat lijkt me geen efficiënte taakverdeling,’ zegt Cao. Hij wijst uit zijn raam naar buiten, naar een groot groen gebouw, de Linnaeusborg. ‘Ik ga liever daarheen voor antwoorden.’ De gekronkelde vorm van het gebouw staat symbool voor de dubbele helix van DNA. In dit pand bestuderen de biologen van de RUG de gedragingen van organismen. ‘Vier miljoen organismen bevolken onze planeet. Vier miljoen verschillende antwoorden op de vraag: hoe overleef je op aarde?,’ stelde de Britse bioloog en televisiemaker David Attenborough ooit.

‘Gelukkig werken experts in alle relevante vakgebieden hier in Groningen op loopafstand van elkaar’

Briljant algoritme

Converseren met biologen is voor Cao als bladeren in een antwoordenboek vol gouden ideeën. Een interessante overlevingsstrategie is bijvoorbeeld die van spreeuwen. Zodra de zomer op zijn einde begint te lopen, clusteren ze samen in groepen van honderden of duizenden tegelijk. Dagelijks houden ze imponerende luchtshows. Hongerige adelaars vliegen liever een wolkje om dan deze dansende zwerm aan te vallen.

Het bijzondere is dat geen spreeuw ooit hoeft te oefenen alvorens hij kan meedansen. Er is geen choreograaf, geen leider. Net als bij mieren lijkt de coördinatie welhaast vanzelf te ontstaan. Hoe kan dat? Cao: ‘Een recent wetenschappelijk artikel concludeerde dat elke spreeuw twee simpele regels volgt: elk individu houdt zes dichtbij vliegende soortgenoten in de gaten en probeert in het midden van die zes te blijven. Zodra een spreeuw dreigt te botsen met een ander, remt hij af. Dat is alles.’ De collectieve prestatie ontstaat bij de gratie van een briljant algoritme, braaf opgevolgd door duizenden individuele vogeltjes.

Rode theepotten

‘Voor biologen vormen dergelijk inzichten het eindpunt van hun onderzoek. Gelukkig ben ik ingenieur,’ zegt Cao glimlachend. ‘Voor mij is dit pas het begin.’ Bewapend met kennis van biologie, psychologie en sociologie trekt Cao zich terug in zijn kamer. Tussen de rode theepotten en Chinese waterverfschilderijen spendeert hij het gros van zijn tijd, de lessen van de natuur vertalend naar wiskundige modellen. Vandaaruit destilleert hij algoritmes die nuttig kunnen zijn voor robots. Tenslotte volgt de stap naar het grote lab, waar hij en zijn staf vrij experimenteren met allerlei soorten robots. Zo rijden in het lab drie of vier robotkarretjes autonoom rond. Niet kriskras door elkaar, botsend en elkaar afsnijdend, maar keurig in formatie. Met dank aan simpele sensoren en algoritmes. ‘In formatie rijden zal heel handig blijken in loodsen, bijvoorbeeld bij het vervoeren van lange balken of driehoekige staartvlakken van een vliegtuig,’ zegt Cao.

Zwarte robotarmen

Verderop in het lab staan op een tafel zwarte robotarmen. Het zijn er vier, maar hadden er evenzogoed vierhonderd kunnen zijn. Net zoals spreeuwen zijn ze zo geprogrammeerd om alleen de dichtstbijzijnde armen in de gaten te houden en hun bewegingen te kopiëren. Laat er

FOTO BRAM BELLONI

één bewegen en binnen een mum van tijd doen ze allemaal hetzelfde, zonder dat voor deze coördinatie veel rekenkracht nodig is. Ze maken nog net geen honing, maar vormen ontegenzeggelijk het begin van een zelfregulerend netwerk.

'Ook het probleem met de robotvissen hebben we opgelost,' vertelt de hoogleraar. 'Hoe? Door ze verschillende persoonlijkheden te geven. Bij dieren in de natuur zie je immers ook ongelijke neigingen tot het nemen van initiatief en het volgen van anderen. Nadat we dit concept hadden verwerkt in hun algoritmes, herhaalden we het experiment talloze keren. Nu kwam de samenwerking wél van de grond. Nog steeds zonder enige communicatie tussen de vissen. Er ontstonden vaste rollen: leiders, helpers en freeriders. Toevallig is leiderschap een *hot topic* in de biologie. We ontlenen dus niet alleen kennis uit andere velden, we voegen ook kennis toe. Dat is het mooie aan onze multidisciplinaire benadering.'

Op loopafstand

Ingenieurs kunnen zich niet langer beperken tot alleen maar sleutelen aan machines, oordeelt de professor. 'Die tijd is voorbij. Ik probeer mijn studenten bij te brengen dat we onze focus moeten verbreden. We hebben kennis van kunstmatige intelligentie, biologie, psychologie, sociologie en economie nodig om succesvolle robots te bouwen. Gelukkig werken experts in alle relevante vakgebieden hier in Groningen op loopafstand van elkaar. Een aanzienlijk voordeel ten opzichte van bijvoorbeeld Delft of Twente.'

Mensachtige robots

Professioneel heeft Cao nooit getwijfeld over Groningen. Privé wel. 'Mijn vrouw en ik waren gewend aan Beijing en later New York. Toen we in 2008 een klein huis aan de rand van Groningen betrokken, schrokken we. Grazende koeien waren onze buren. De stilte was heel erg wennen. Maar inmiddels vinden we het hier prima. Onze dochters groeien hier goed op. We blijven, voorlopig.' En dat is maar goed ook, voor de RUG. Want hoewel gespecialiseerde robots volgens Cao er snel aan zitten te komen, is de komst van flexibele, mensachtige robots nog ver weg. Laat staan robots die brutaal wetenschappelijke velden met elkaar verbinden. Om de Amerikaanse filosoof Elbert Hubbard te parafraseren: één robot kan het werk verrichten van vijftig gewone mensen. Maar geen vijftig robots kunnen het werk verrichten van één buitengewoon mens.

Techniek is groot in Groningen!

Het Groningen Engineering Center (GEC) is een platform voor het interdisciplinaire technische onderzoek en onderwijs aan de RUG .

www.rug.nl/fse/engineering

Lees er alles over in de speciale uitgave van *New Scientist*: Engineering in Groningen!

https://issuu.com/vbku/docs/special_engineering_in_groningen

Lid gebleven of afgehaakt, Loulou, Ada en Annette hopen iedereen te treffen op de reünie op 3 november. Dat wil zeggen: De Magna Petemeisjes die net als zij aankwamen in 1968 en daarmee de laatste volledige damesjaargang van de vereniging waren voordat zij fuseerden met mannenbolwerk Vindicat.

ELLIS ELLENBROEK PRIVÉ

Parelkettinkjes, plooirokken en pennyshoes

'We zijn nu Magna Petentes Groninger studentes Hoezee.'

In de tuin van Ada Stuurman-Bieze in Emmeloord geven drie vrouwen van achter in de zestig hun jaarlied ten beste. Op het eind de armen in de lucht. 'Jeejee-jeejee!' Op 3 november hopen ze op een veelvoud aan zangeressen in sociëteit Mutua Fides aan de Grote Markt. Het liefst met de baretten van vroeger op.

Ada Bieze uit Veendam, Annette Hamminga uit Zuidlaren en Loulou Lagro, die in Parijs woonde, kwamen in 1968 naar Groningen om respectievelijk farmacie, rechten en Frans te studeren. En voor een mooie tijd natuurlijk. Waar kon dat beter dan bij Magna Pete?
Het was het laatste echte Magna Petejaar. De vrouwenvereniging, in 1898 voortgekomen uit wandelclub Pluvia, zou op 1 mei 1970 fuseren met het studentencorps Vindicat atque Polit. De tijd was er rijp voor, maar weerstand was er ook. Heel wat Magna Petenten zegden vanwege de fusie hun lidmaatschap op. 'Ik ook', bekent Loulou Semmelink-Lagro. 'Ik was niet tegen de jongens, maar ik vond het zo stinken en zo'n gore toestand op Vindicat.'

FOTO ELLIS ELLENBROEK

Loulou Lagro, Annette Hamminga, Ada Bieze

Jaargangfeestje en Reünie Magna Pete 120 jaar

Het feestje van het jaar 1968 op **3 november** – opgave bij a.boehmer@planet.nl – is niet het enige Magna Pete-evenement. Twee dagen eerder, op donderdag **1 november**, zijn alle Magna Petenten welkom in de Martinikerk om te vieren dat de vereniging 120 jaar geleden werd opgericht. **www.magnapete120.com**

Nog niet de helft van de 270 jaargenotes bleef lid, volgens de drie. Bij de afhaaksters zaten ook meiden die de studie niet leuk vonden, of die onbedoeld zwanger waren geraakt. Dat laatste was toen schering en inslag, de pil was nog geen gemeengoed. Annette: 'Met name na het eerstejaarsbal was het raak.'

Van het eigen onderkomen aan de Hofstraat naar mannenbolwerk Mutua Fides. Het vergde aanvankelijk enig lef. Annette: 'Je durfde niet in je eentje naar binnen, je werd van top tot teen bekeken. Droegen we een vest, zeiden ze: Je moet je jas hier uit doen. En we mochten niet op het balkon in het begin, dat was heilig.' De meisjes hadden een Magna Petezaal waar ze zich konden terugtrekken.

Ada twijfelt, Annette, die later een jaar in de Senaat van Vindicat zat, vond het leuker bij de jongens. Aan de Hofstraat was het best een tuttige bedoening. 'Parelkettinkjes, plooirokken en pennyshoes. Gluren naar elkaar. Koffie uit de kraantjespot, maar al héél snel aan de sherry.'
Nu zijn de drie alumni reünist van een studentencorps dat de laatste twee jaar schandaal aan schandaal rijgt en met geweldadige ontgroeningsrituelen en seksisme al te veel de media haalt. Dat het huidige bestuur daardoor de bestuursbeurs kwijt is, daar hebben ze het zelf naar gemaakt, vinden Ada, Annette en Loulou. Maar hun feestpret laten de dames niet bederven. Reken maar dat achter de schermen oud-bestuurders en oud-leden van Vindicat de jonge generatie met vereende krachten weer op de rails proberen te krijgen, zeggen ze. Maar ze vinden ook: Vindicat ligt wel erg onder een vergrootglas. Annette: 'Bij jou thuis breekt ook wel eens een kopje.'

'IEDER MENS HEEFT RECHT OP ZIJN OF HAAR EIGEN GEKTE'
STELLING **LIANNE VAN DER VEEN-MULDER**, MEDISCHE WETENSCHAPPEN

EDDO HARTMANN

In opdracht van de Rijksuniversiteit Groningen voor de Internationale Fotomanifestatie Noorderlicht, volgt fotograaf Eddo Hartmann deze zomer de onderzoeksgroepen van Han Olff, Theunis Piersma en Henk Folmer, die allemaal vanuit hun eigen wetenschappelijke discipline de vaak dubbelzinnige relatie tussen mens en natuur onderzoeken.

Malaise Trap

De opstelling op de foto gebruikt het onderzoeksteam van hoogleraar ecologie en natuurbeheer Han Olff voor het verzamelen van insecten op de Marker Wadden, een groep natuureilanden in aanleg in het Markermeer. De plaatsing van de val blijkt van grote invloed op de onderzoeksresultaten.

Enkele foto's uit de serie *Collective Landscape* zijn te zien op de Noorderlicht Fotomanifestatie *IN VIVO – De natuur van natuur* van 23 juni t/m 23 september 2018 in Museum Belvédère (Heerenveen). Ook in samenwerking met Noorderlicht volgt in september een tentoonstelling in Leeuwarden, mede in het kader van de Ambassade van Groningen, de Groninger bijdrage aan Culturele Hoofdstad van Europa.

Eerdere projecten van Eddo Hartmann (1973) zijn onder meer 'Setting the Stage: Pyongyang North Korea' over het individu in Noord-Korea en 'Hier woont mijn huis', over zijn ouderlijk huis dat hij als kind, samen met zijn moeder en broer, ontvluchtte.

www.rug.nl/collective-landscape
www.noorderlicht.com
www.eddohartmann.nl

Vijf alumni, vier romans en een verhalenbundel: stuk voor stuk spannend en poëtisch, bloedstollend en filosofisch met Groningen in de hoofdrol. Met deze boeken in de koffer gaat de reis hoe dan ook noordwaarts, waar een brommermeisje sterke verhalen vertelt, een dodelijke bacterie toeslaat, een boer door een aardschok alles verliest, een meisje op zoek is naar duizend vaders en het zangerige Westerkwartiers de wereld laat verdwijnen.

Op reis met het Noorden in je koffer

MARJAN BROUWERS

Erik Betten (1976) /geschiedenis en mediaevistiek 1999
Quarantaine, Luitingh-Sijthoff, 2018, € 19,99

Bloedstollende thriller

Quarantaine van Erik Betten gaat over een dodelijke bacterie die opduikt in een gasput en razendsnel mensen besmet. Binnen een mum van tijd krioelt het van levende doden die hun onbesmette geliefden opjagen. Zonder pardon plaatst de Haagse overheid het Noorden in quarantaine.
Hoofdpersoon Homme is een politicus die in de Tweede Kamer het Noorden zegt te vertegenwoordigen. Maar is dat ook zo? Betten: 'Hoe reageer je als je onder druk wordt gezet en je voor extreme keuzes wordt gesteld? Wat telt dan het zwaarst? Homme worstelt daarmee tijdens zijn wanhopige zoektocht naar zijn vrouw Richt.'
Het idee voor de dodelijke bacterie vond hij in een krantenartikel. 'Blijkbaar komen er in fossiele brandstoffen soms bacteriën voor. Daarmee ging mijn verbeelding aan de haal en zo ontstond deze dystopische roman. Tegelijkertijd heb ik een ode aan het Noorden willen schrijven. Daarom spreken de Friezen Fries en speel ik met de namen van bekende en fictieve plaatsen.'
Quarantaine is geen sleutelroman, maar Betten heeft de tegenstellingen tussen het Noorden en de Randstad bewust uitvergroot. 'We moeten oppassen dat we elkaar in Nederland niet kwijtraken. Zo viel het me op dat meelezers in de quarantainezone heel anders reageren op de harde lijn van de regering dan meelezers die erbuiten wonen.'

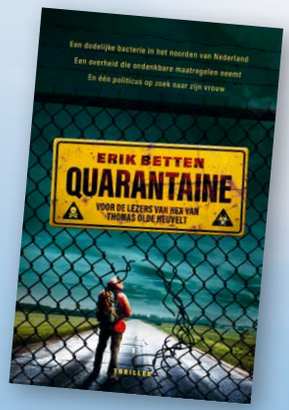

Tonko Ufkes (1958) / geschiedenis 1984
Ongeliek, Verhoalen ien t Westerketiers
Het Nieuwe Kanaal, 2018, € 17,50

Dicht bij huus

Tonko Ufkes is dichter, schrijver en wadloopgids, woont in Stad maar groeide op in het Groninger dorpje Zevenhuizen. 'En als ik uit het raam keek, zag ik Drenthe.' Zijn nieuwe bundel *Ongeliek* bevat twintig verhalen in het Westerkwartiers. Het zangerige dialect dat Ufkes spreekt en schrijft, is een mengelmoes van Gronings, Drents en Fries; een taal die hem zo dierbaar is dat hij het liefst niets anders spreekt. De taal fascineert hem en al snel vliegen woorden en klanken over tafel. 'In Nuis hebben ze muzen in huus, maar in Zevenhuizen hebben we moezen in huus. Het dialect verandert geleidelijk. Grenzen zitten in mensen hun kop.'
Zijn verhalen gaan over kanaries en kraanvogels, erotiek en liefde. 'Mijn verhalen blijven dicht bij huis. Vaak gaan ze over een draaipunt: over een vrouw op leeftijd die een oude liefde terugziet en schrikt omdat hij zo oud is geworden. Over een jongetje dat een gewonde roek wil redden en moet toekijken hoe zijn pa de vogel de nek omdraait. Over twee wadloopgidsen die op het wad in een onverwachte onweersbui terecht komen.'
Elke dag een verhaal, is zijn advies. Niet per se voor het slapen gaan. En ook te begrijpen voor wie het Westerkwartiers niet beheerst:
'De toal is sober en geft zodoende roemte an e lezer om t verhoal zulf ien te kleuren.'

Fieke Gosselaar (1982) / rechten 2007

Het land houdt van stilte

Ambo-Anthos, 2018, € 20,–

Brommermeisje in de polder

Ze werkt bij de rechtbank van Groningen, schrijft columns in het Gronings voor RTV Noord, publiceerde een dichtbundel en een verhalenbundel en nu is haar eerste Nederlandse roman verschenen. Fieke Gosselaar: 'Ik wilde een zo mooi mogelijk verhaal schrijven over de polders van Finsterwolde. Over de stilte en twee mannen die er zichzelf vinden.'

In dat verhaal staan twee mannen centraal: Duurt is gek op duiven en afkomstig uit de Amsterdamse theaterwereld en ontdekt de omgeving in gezelschap van zijn tachtigjarige buurvrouw. 'Zij kwam zomaar het verhaal binnenwandelen. Gelukkig maar, want ze weet alles over het verleden van het landschap.' Warre is de toerist uit de Randstad die na het overlijden van zijn moeder verblijft in de gastenkamer van Siebo en Meena. En dan is er het brommermeisje met haar sterke verhalen. 'Dat meisje dat ben ik. Ik vond het vroeger heerlijk om op mijn brommer door de polders te racen.'

Haar roman is ook een ode aan het lege Groningse platteland, de stilte en de wereld van Finsterwolde, waar nog communisten wonen. 'Ik wilde die typische sfeer van het Groningse land zo goed mogelijk verbeelden en daarom ben ik een paar dagen bij Venema's Textiel gaan zitten. Daar komt iedereen. En ik ben bij de motorclub langs geweest tegenover onze boerderij. Ik hoop dat lezers die sfeer fijn vinden en bij zich willen houden.'

Frans Hempen (1963) / Engels 1988

Woudbloem

De Zoele Haven, 2018, € 24,95

Die ene klap

Frans Hempen had al jaren een verhaal in zijn hoofd over een boer die op zijn land werkt als een aardbeving zijn boerderij laat instorten. Dat verhaal liet hem niet los en na de aardschok van Huizinge besloot hij het op te schrijven. Om de Groningers een hart onder de riem te steken. 'Ik denk dat je met fictie mensen echt kunt laten voelen hoe dat is, leven in angst voor die ene klap.'

Centraal staat Harm, de jurist die boer wordt in Woudbloem en in één klap alles kwijt lijkt te zijn. Zijn vrouw is zwaargewond, zijn dertienjarige dochter Lieve is het eerste dodelijke slachtoffer van de gaswinning. Hempen: 'Zijn leven staat op de kop en hij weet niet wat hij moet doen. Hij is de controle kwijt en wordt almaar gemanipuleerd, zelfs door vrienden van vroeger.'

Woudbloem is ook een aanklacht tegen de verwevenheid van persoonlijke en politieke belangen in Nederland. Hempen: 'In de kringen van de macht durft niemand een ander ergens op aan te spreken, omdat we elkaar te goed kennen.' Tegelijkertijd schreef hij een ode aan Groningen en sleurt hij de lezer mee langs geliefde locaties in de stad, afgewisseld door verstilde scenes met herinneringen aan Lieve en door Harms gevoelens van schuld en onmacht. Slaagt Harm in zijn missie? Dat moet blijken tijdens de climax in de brandende Euroborg.

Nhung Dam (1984) / psychologie 2007

Duizend vaders

De Bezige Bij, 2017, € 19,99

Opgroeien in een vijandige wereld

Fantasie is een leugen, zegt de meester en hij plakt Nhung vast aan het plafond met tape. Een scene uit *Duizend vaders* van Nhung Dam over een elfjarig meisje dat opgroeit in een vijandige omgeving.

Het duurt even voordat de lezer de Groningse buitenwijk Beijum herkent in het dorp Beiahêm aan het einde van de wereld, waar het bijna altijd winter is. Een dorp van bleke Noormannen, de Chinese maffia, een afwezige vader, een gillende moeder en Gekke Tante. 'Ik heb er een sprookjesachtige wereld van gemaakt, zoals Marquez in *Honderd jaar eenzaamheid*, met kleurrijke personages in een winterlandschap. Ik ben zelf opgegroeid in Beijum, maar ik heb mijn eigen herinneringen sterk uitvergroot en ik heb de realiteit bewust losgelaten.'

Natuurlijk speelt haar achtergrond als kind van Vietnamese bootvluchtelingen een rol, maar Dam wilde vooral vertellen over opgroeien in een verwarrende wereld. 'Ik heb een grote drang om verhalen te vertellen, als actrice en als schrijfster, en in dit boek draait alles om het perspectief van een meisje dat zich niet op haar plek voelt en zoekt naar houvast. Ik denk dat veel lezers dat gevoel herkennen.'

Haar roman is genomineerd voor Beste boek voor Jongeren en werd uitgeroepen tot Beste Groninger Boek. Samen met Tim Hofman en Raoul de Jong gaat ze het Boekenweekgeschenk voor jongeren schrijven.

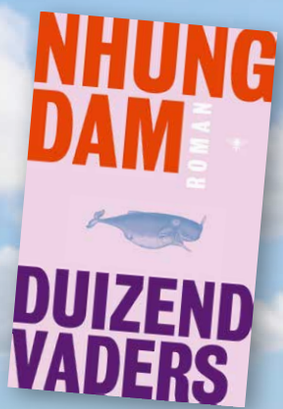

Groningen is de tijdelijke thuisstad van duizenden studenten en postdocs uit alle delen van de wereld. In het internationaliseringbeleid van de RUG speelt Azië en in het bijzonder **Indonesië** een belangrijke rol. De universiteit onderhoudt al decennialang nauwe banden met dit land, waarvandaan jaarlijks tientallen studenten voor een opleiding naar Groningen komen.

KIRSTEN OTTEN KIRSTEN OTTEN

Een goed onderhouden vertrouwensband

Een van de buitenlandse RUG-studenten is Titissari Rumbogo (33) uit Jakarta. Samen met haar man Indra Figrachanda (33) en zoontje Dhana kwam ze in 2016 naar Groningen. Hij om de master International Economics and Business te doen, zij voor haar PhD-onderzoek aan de Faculteit Ruimtelijke wetenschappen. Afgelopen voorjaar is Indra afgestudeerd en weer teruggegaan naar Indonesië, waar hij een baan heeft gevonden. Terwijl de vierjarige Dhana braaf zit te tekenen, vertelt Titissari over haar onderzoek. Momenteel schrijft ze aan het tweede artikel van de beoogde vier: 'Ondanks dat het nu zonder Indra best wel druk is, lig ik mooi op schema,' zegt ze tevreden. 'Als werkende moeder kom je vaak handen en tijd tekort.' Dhana wijst naar het papier: 'Kijk mama, de blauwe pendelbus!' Titissari lacht: 'Wij zitten zo vaak in dat kleine pendelbusje dat door het centrum rijdt, dat de chauffeur Dhana herkent en hem zijn eigen kaartje laat stempelen.'

Armere bevolking

Het onderwerp van haar onderzoek is *financiële inclusie* van de lagere inkomensgroepen in Indonesië, oftewel het bevorderen van financiële kennis en toegang tot financiële voorzieningen. Titissari vertelt over de situatie in haar geboorteland: 'Indonesië telt ruim 260 miljoen inwoners, verspreid over 14.527 eilanden. Het land heeft het economische tij mee, maar de toenemende welvaart raakt maar een kleine groep mensen. De levensstandaard loopt per regio enorm uiteen, is lager op het platteland dan in de stad en is vaak ook nog genderbepaald. In Indonesië heeft slechts 36% van de volwassenen beschikking over een bankrekening. De meesten van hen zijn mannen met hoge tot gemiddelde inkomens, wonend in een stedelijke omgeving.'
Naast het in kaart brengen van dit probleem, kijkt Titissari ook naar mogelijke oplossingen: 'Ik wil te weten komen hoe banken de armere bevolking beter kunnen bereiken, maar ook hoe overheden kunnen helpen bij het verstrekken van microkredieten waarmee arme mensen bijvoorbeeld een eigen onderneming kunnen beginnen.'

Engelstalig land

Na haar studie economie aan de University of Indonesia in Jakarta en een master Urban Economics in Parijs, kwam Titissari in 2015 in aanmerking voor een beurs van de Indonesia Ministry of Finance om in het buitenland te promoveren. 'Wij dachten in eerste instantie aan een Engelstalig land, dat leek ons wel zo praktisch voor Dhana.' De Indonesian Ministry of National Development Planning bracht haar echter in contact met Tim Zwaagstra, sinds 2003 programma-manager Zuidoost-Azië bij de afdeling International Strategy & Relations van de RUG. 'Ik vertelde hem dat ik heel graag economisch onderzoek wou doen, gericht op Indonesië. Hij stelde mij vervolgens voor aan de Britse professor Philip McCann, die ik al jarenlang enorm waardeerde en die tot mijn grote verbazing in Groningen bleek te werken. Toen was voor mij de keuze snel gemaakt. McCann is nu een van mijn promotors!'
Makelaar spelen, zoals hij het zelf noemt, is een van Zwaagstra's taken: contact leggen tussen studenten, promovendi en hoogleraren in beide landen. 'Het onderwijsniveau in Indonesië is hoog en studenten zijn doorgaans gedreven en ambitieus. De capaciteit van de universiteiten en hogescholen in de archipel is echter te klein en er is weinig diversiteit in opleidingen. Hierdoor wijken steeds meer Indonesische jongeren – veelal dromend van een glansrijke carrière als manager bij een multinational of als succesvol jurist – voor hun studie uit naar het buitenland. Dat de keuze vaak op Nederland valt, is volgens Zwaagstra vanuit de gedeelde geschiedenis te verklaren: 'Nederlandse knowhow heeft in Indonesië nog steeds een streepje voor.'

Tim Zwaagstra (midden), Azman Muammar (Indonesisch ministerie van Financiën) en Collegevoorzitter Sibrand Poppema

Pioniers internationalisering

Dat juist Groningen zo in trek is bij Indonesische studenten, is het resultaat van jarenlange inspanningen, vertelt Zwaagstra: 'Eind vorige eeuw ontstond het besef dat internationalisering van groot belang is om de kwaliteit, innovatie en diversiteit van de RUG te kunnen waarborgen. Vanuit de gedachte dat als Groningen het niet zou doen, een andere universiteit in het gat zou springen, werden toen de eerste voorzichtige contacten gelegd met Indonesië. Pioniers waren eind jaren tachtig onder anderen de

Titissari Rumbogo en zoon Dhana in Café Little Lovely Living, Astraat 16

toenmalige rector-magnificus en hoogleraar experimentele natuurkunde Folkert van der Woude, hoogleraar scheikundige technologie Ton Beenackers en hoogleraar internationaal recht Wil Verwey.'

'De kracht van de RUG bleek haar *staying power*: Groningen heeft een lange adem.' Zwaagstra illustreert: 'Tijdens de monetaire crisis die volgde op de val van Soeharto in 1998, lieten sommige Nederlandse universiteiten de banden met Indonesië verslappen. De RUG niet, integendeel. Voor de studenten met een beurs in roepia's, die opeens niet veel meer waard waren, schakelde Verwey sponsors uit het bedrijfsleven in. Dat was doodgewoon menselijk, maar toont ook een strategisch commitment. Zo, en door regelmatige bezoeken in goede en slechte tijden, ontstaat een vertrouwensband.' Hoewel Zwaagstra al met tal van cultuurverschillen rekening weet te houden, leert hij daarover in zijn werk nog altijd bij. 'Ik vertel er wel eens grappend dat het helpt dat mijn moeder half Indonesisch is, en dat ik dat in mijn alledaagse Bahasa Indonesia kan doen, helpt ook. Toch moet ik me altijd blijven afvragen of ik dingen vanuit mijn westerse aard verkeerd interpreteer of over het hoofd zie. Die reflectie maakt vaak het verschil tussen onbegrip en vertrouwen.'

Sprookjesstad

Titissari vult aan dat bij de keuze van een buitenlandse universiteit ook de *ranking* een grote rol speelt: 'En Nederlandse universiteiten, en de RUG in het bijzonder, scoren hoog.' Heeft het feit dat er in Groningen al veel Indonesische studenten zijn ook een aantrekkingskracht? 'Dat denk ik wel. Zij vormen hier een hechte gemeenschap. Veel van hen zijn, net als ik, betrokken bij de Indonesische studentenvereniging en wonen aan de Planetenlaan in Paddepoel.' Indra en Titissari hebben juist bewust gekozen voor een woning in het stadscentrum: 'Wij wilden een volledige 'Nederlandervaring' en daar horen ook Nederlandse buren bij. Die van ons zijn erg aardig, ze hielpen me laatst nog uit de brand toen Dhana mij per ongeluk had buitengesloten.' Dhana kijkt verlegen op van zijn tekening: 'Vertel dat maar niet, mama!'

'Nederlandse knowhow heeft in Indonesië nog steeds een streepje voor'

Wennen aan de westerse cultuur hoefde Titissari niet echt: 'Het scheelt natuurlijk dat ik al een paar jaar in Parijs had gestudeerd. Mijn collega's hier zijn enorm betrokken en behulpzaam, wat de sfeer op de werkvloer erg prettig maakt.' En ook de stad zelf bevalt: 'Groningen is voor ons een sprookjesstad. Al dat water en die ophaalbruggen, hoe iedereen – jong en oud – hier rondfietst. De markt is ook geweldig, Indra liep er op zijn papadag altijd even naartoe voor de boodschappen. En het is hier, in tegenstelling tot Jakarta, erg schoon. Om te ontsnappen aan de vervuilde lucht, brengen veel mensen in Indonesië hun vrije tijd door in *shopping malls*. Hier zijn we juist heel veel buiten.'

Is er dan niets aan te merken op Groningen? Titissari denkt even na: 'Nou, één dingetje dan: het eten in de universiteitskantine vind ik wat eentonig. Zou het kunnen dat de Nederlandse keuken niet zo gevarieerd is?'

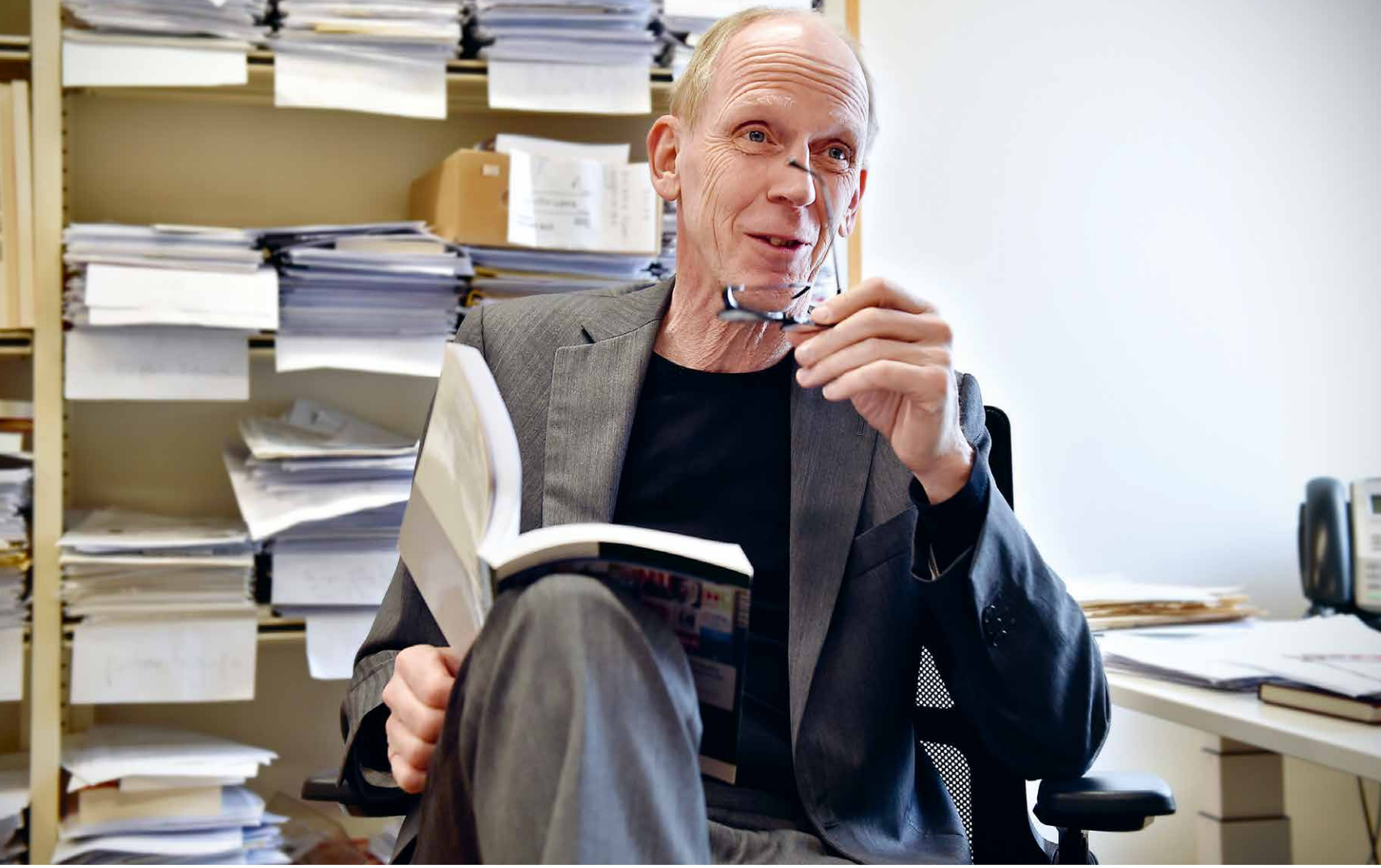

Geen paniek over de politieke partij

ANNEMARIE KOK ELMER SPAARGAREN

ONDERZOEK

DNPP.UB.RUG.NL/DNPP WWW.RUG.NL/GVOERMAN

Hij kent de geschiedenis van Nederlandse politieke partijen als zijn broekzak en denkt graag na over de toekomst van deze instituties. Gerrit Voerman ziet ze nog lang niet verdwijnen.

Net honderd geworden: de SGP. Reden voor historicus Gerrit Voerman een boek uit te brengen over deze kleine christelijke partij, *Mannen van Gods woord* geheten. Pas zéventig jaar oud nu: de VVD. Aanleiding voor het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, waarvan Voerman directeur is, een speciale website te bouwen. Daarop is zo'n beetje al het materiaal te vinden dat het DNPP over de liberalen bezit – honderden affiches ('Hoger inkomen voor harde werkers', was in 1959 de slogan), foto's, partijdocumenten en een keur aan promotie-curiosa. De bedoeling is dat ook de andere landelijke partijen in de komende jaren worden getrakteerd op een digitaal overzicht van hun geschiedenis.

Behalve hoofd van het politieke verzamel- en onderzoekscentrum van de RUG is Voerman hoogleraar Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel, en getuige de titels van zijn talrijke publicaties is hij thuis in zo ongeveer alle facetten van het fenomeen politieke partij. Hun nationale, lokale en internationale dimensie, de impact van professionalisering en internet op het doen en laten van partijen, Hollands populisme maar ook zoiets als partijcultuur behoort tot zijn expertise. Voerman over dat laatste: 'De identiteit van partijen en veranderingen daarin door de jaren heen, dat interesseert me enorm'. Hij blijkt op dit punt een lievelingspartij te hebben: de SP. 'In de kern is deze partij opvallend zichzelf gebleven. Haar maoïstische veren schudde ze af, maar spreekuren waar leden hulp kunnen krijgen bij

het invullen van formulieren, zichtbaarheid in de wijken, strijdbaarheid en een relatief hiërarchische structuur kenmerken de SP nog altijd.'

Egodocumenten

Ook autobiografieën en dagboeken van politici hebben Voermans warme belangstelling. 'Wat je ziet is dat tot 1970 er gemiddeld eens per drie jaar zo'n boek uitkwam. Nu zijn het er drie per jáár. Verder verschenen die boeken vroeger steevast aan het eind van iemands politieke loopbaan, terwijl politici nu soms al beginnen te schrijven terwijl ze nog volop actief zijn. Ook is een mengvorm ontstaan van politieke visie en persoonlijk verhaal: zie de boeken die een paar jaar geleden zijn uitgebracht door Buma, Klaver, Roemer en Pechtold.' De toename van het aantal egodocumenten vormt één van de vele aanwijzingen, zegt Voerman, dat 'de figuur van de partijleider' steeds belangrijker wordt. 'Zag je dat SGP-leider Van der Staaij laatst soep kokend stond afgebeeld in het *Volkskrant Magazine*? Lang was het binnen die partij echt ondenkbaar dat je te koop liep met je privéleven. Maar er valt aan dergelijke vormen van media-exposure dus niet meer te ontkomen.'

Beweeglijke kiezers

Hij blijkt een verbluffend geheugen voor verkiezingsuitslagen te hebben: in ongeveer elke zin over een partijpolitieke ontwikkeling die Voerman uitspreekt, duiken zetelaantallen en jaartallen op. Bijvoorbeeld als het gesprek terecht komt op de toekomst van politieke partijen, want daarover is – al jaren – veel te doen. Neem de PvdA die ooit meer dan vijftig Tweede Kamerzetels had, en nu nog maar negen. Het is een dramatische illustratie van een breder verschijnsel: de sinds 1994 sterk toegenomen beweeglijkheid van de kiezer. Voerman vindt die 'volatiliteit' een boeiend gegeven. 'De politiek is onvoorspelbaarder geworden, en dat gaat niet meer over. Het is nog steeds mogelijk dat een bepaalde partij heel groot wordt, denk aan het CDA in de exceptionele situatie na de moord op Pim Fortuyn. Maar dat partijen decennialang de politiek domineren, zoals vroeger, zie ik niet opnieuw gebeuren.' Het huidige instabiele stemgedrag, waarbij kiezers doorgaans wél binnen een bepaald links of rechts domein blijven, acht hij niet per se zorgwekkend. 'Het is mede een teken van emancipatie van de burger. De tijd dat je je door je sociale of religieuze herkomst liet leiden bij je keuze, is immers voorbij.' Ontzuiling en individualisering zijn volgens hem ook de voornaamste verklaring voor het feit dat minder mensen dan voorheen lid zijn van een politieke partij: momenteel 2,3 procent van de volwassen Nederlanders. Kort na de oorlog lag dat percentage op vijftien procent. 'Vergeet niet dat destijds, als je bijvoorbeeld katholiek was, de pastoor kwam informeren of je wel lid was van de KVP. Die sociale controle is weggevallen.' Bovendien: 'Er worden wel degelijk nog steeds mensen lid van partijen. De Christen Unie, de SGP, het Forum voor Democratie, GroenLinks en de Partij voor de Dieren zitten allemaal in de lift.'

Gerrit Voerman (1957) studeerde geschiedenis in Groningen. In het kader van zijn vervangende dienstplicht ging hij aan de slag bij het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de RUG, waarvan hij in 1989 directeur werd. Hij promoveerde in 2001 op *De meridiaan van Moskou. De CPN en de Communistische Internationale (1919-1930)*. Sinds 2011 is hij als hoogleraar Ontwikkeling en functioneren van het Nederlandse en Europese partijstelsel verbonden aan de Faculteit Rechtsgeleerdheid.

Partijen zijn onmisbaar

In weerwil van sommige zwartgallige analyses uit academische, bestuurlijke en journalistieke hoek gelooft Voerman niet dat politieke partijen hun 'legitimiteit' kwijt zijn, nu hun ledental is afgenomen. 'Partijen vervullen een cruciale rol in onze representatieve, parlementaire democratie. Zij articuleren, aggregeren en representeren maatschappelijke belangen; zij rekruteren en selecteren het benodigde politieke personeel, zoals volksvertegenwoordigers, bewindspersonen, burgemeesters, en zij mobiliseren de kiezers. Met het vervullen van die functies fungeren partijen als intermediair tussen samenleving en staat; zij verbinden de burgers met het openbaar bestuur. Hun eventuele einde zou dus grote gevolgen hebben voor het functioneren van ons politieke systeem', zei hij in 2012 in zijn oratie. Zo denkt Voerman er nog steeds over, en als historicus weet hij: partijen hebben zich voortdurend aangepast aan nieuwe omstandigheden. Maar vanzelf gaat dat niet. Het is volgens hem dan ook zaak ervoor te zorgen dat partijen vitaal kunnen blijven. Onlangs maakte hij deel uit van de commissie Veling die begin dit jaar het rapport *Het publieke belang van politieke partijen* afleverde. Daarin staat onder andere dat bij de overheidsfinanciering van partijen het aantal leden zwaarder moet wegen dan nu het geval is, als prikkel voor de partijen om meer mensen aan zich te binden en aldus over genoeg geld en geschikte politici te blijven beschikken.

Voerman zelf vindt dat ook de vergoeding voor het werk in de gemeenteraad flink omhoog moet. 'Dat zou zeker helpen om ook in de toekomst goede kandidaten op de lijst te krijgen.' Daarnaast denkt hij dat partijen nu vaak overdreven bang zijn om een grote visie uit te dragen, zodat het nogal eens ontbreekt aan interessante politieke debatten. 'Het valt heus wel uit te leggen dat er vaak water bij de wijn gedaan moet worden'. En sommige partijen zou hij omwille van de duidelijkheid voor de kiezer willen aanraden zich te hergroeperen. 'De Partij van de Arbeid kan best deels met GroenLinks en deels met de SP verder gaan. Maar vooral Jesse Klaver is daar vermoedelijk op dit moment niet happig op.'

'WHENEVER POSSIBLE, POLITICS SHOULD BE BASED ON SCIENTIFIC FACTS, BUT SCIENTIFIC FACTS SHOULD NEVER BE BASED ON POLITICS'

Vox alumni

Al ruim dertig jaar zet de Rijksuniversiteit Groningen zich actief in om het contact met haar oud-studenten te onderhouden. Maar doen we dat wel op de juiste manier? Met die vraag belden studenten van de Alumnidesk begin juni met een gerandomiseerde groep van zo'n 200 alumni.

De geïnterviewden namen gelukkig vaak uitgebreid de tijd om te antwoorden. Nog niet alles is uitgewerkt, maar er zijn al wel wat eerste resultaten: Zo'n 60% voelt zich nog altijd verbonden met de RUG, de goede herinneringen, maar ook *Broerstraat 5*, uw alumnimagazine, spelen daarbij een belangrijke rol. Net als de stad Groningen. Veel alumni stellen het op prijs om op de hoogte te worden gehouden, maar niet iedereen heeft zin of tijd actief aan bijeenkomsten deel te nemen. In de toekomst zal de RUG haar alumni vaker om hun mening vragen. Online of per telefoon.

Eind vorig jaar werd de jaarlijkse Nationale Alumni Enquête (NAE) gehouden, een landelijk onderzoek onder alle recent afgestudeerden aan Nederlandse universiteiten. De respons was niet erg hoog (14,1%), maar wie reageerde was wel positief. Onze jongste alumni bevelen de opleidingen van de RUG graag aan bij anderen en zijn over het algemeen tevreden over hun studiekeuze. 80% van de respondenten zou opnieuw voor dezelfde studie kiezen. Het percentage alumni dat op academisch niveau werkt is gestegen en de tijd tussen afstuderen en het vinden van betaald werk is korter geworden. Wel is er volgens de respondenten ruimte voor verbetering als het gaat om voorbereiding op en voorlichting over de arbeidsmarkt.

RUG eerste vrouwelijk CvB-lid

In het aprilnummer van *Broerstraat 5* las u dat de RUG nog nooit een vrouwelijk lid van het College van Bestuur kende. Maar de geschiedenis leert anders: tussen 1984 en 1986 was Margo Andriessen (1946) lid van ons CvB, nota bene als eerste vrouw ooit in een universitair bestuur in Nederland. In 1986 stapte zij over naar de Hogeschool in Amsterdam om daar het ambt van Collegevoorzitter te vervullen. In Groningen studeerde Andriessen rechten, promoveerde ze (1976) en was ze UHD bij Criminologie. De Promotiewerkplaats (voor vrouwen), die zij in haar CvB-periode heeft helpen oprichten, werd het Margo Andriessen Instituut gedoopt.

WWW.MARGOANDRIESSEN.NL

Plannen campus in Yantai herzien

Eind januari maakte het College van Bestuur van de RUG bekend besloten te hebben de aanvraag voor het aanbieden van transnationaal onderwijs in Yantai niet in te dienen bij de minister van OCW. Het CvB betreurt dit, maar ziet onvoldoende draagvlak bij de Universiteitsraad voor deze aanvraag. Lees meer op

WWW.RUG.NL/INTERNATIONALIZATION-YANTAI

Revolutie in de sterrenkunde

'Deze nieuwe set gegevens is fantastisch, echt spectaculair', zegt Amina Helmi met een brede lach. Volgens de RUG-hoogleraar sterrenkunde zal de tweede dataset die de Europese Gaia-satelliet heeft gegenereerd een enorme impact hebben op de sterrenkunde; van kennis over het zonnestelsel tot Donkere Materie en kosmologische modellen. Helmi is hoofdauteur van een van de zes artikelen die de kwaliteit van de nieuwe gegevens beschrijven en enkele eerste analyses presenteren.

WWW.RUG.NL/HELMI-GAIA EN WWW.RUG.NL/AHELMI

Campus Groningen gewilde vestigingsplaats

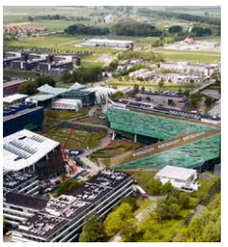

Campus Groningen is in nog geen zes jaar tijd uitgegroeid van startende campus tot een van de grootste campussen van nationaal belang. Daarnaast is dit centrum voor innovatie, onderzoek en bedrijvigheid de snelst groeiende campus in Nederland en de op een na grootste wat betreft werkgelegenheid. Dit blijkt uit het rapport van adviesbureau Buck Consultants International (BCI), opgesteld in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Netwerk Kennissteden Nederland. Gedeputeerde Patrick Brouns: 'Campus Groningen is het toonbeeld van de Groningse manier van samenwerken: korte lijnen, vernieuwend en toekomstbestendig.' Campus Groningen heeft twee vestigingslocaties – de Zernike Campus in het noorden van de stad en de Healthy Ageing Campus bij het UMCG – en telt bijna 200 bedrijven, drie kennisinstellingen (RUG, UMCG en Hanzehogeschool), ruim 45.000 studenten en ruim 20.000 banen. Ook de Gemeente Groningen, Bedrijvenvereniging WEST en Provincie Groningen bouwen mee aan deze innovatiemotor.

Eervolle prijs voor Sijbren Otto

De Britse Royal Society of Chemistry Aanheeft aan Sijbren Otto van het Stratingh Instituut van de RUG de Supramolecular Chemistry Award 2018 van toegekend. Niet minder dan vijftig ontvangers van deze award – waaronder Ben Feringa – hebben later een Nobelprijs gekregen. Otto ontvangt deze tweejaarlijkse prijs voor zijn onderzoek naar moleculaire netwerken en systeemchemie dat grotendeels is gericht op chemische evolutie. De afgelopen jaren zag de hoogleraar Systeemchemie zijn evoluerende moleculen verschillende stappen zetten richting 'open-einde' Darwiniaanse evolutie, waarbij het systeem nieuwe eigenschappen kan uitvinden zonder hulp van een scheikundige. 'We komen steeds dichter bij dit doel', zegt Otto.

WWW.RUG.NL/IN-FOCUS-SOTTO

Nieuwe wegen naar Friese toekomst

Met het thema *Iepen Mienskip* wisten Oeds Westerhof (53) en zijn collega's de titel Culturele Hoofdstad van Europa 2018 binnen te halen. Leeuwarden-Fryslân 2018 is inmiddels een half jaar onderweg en directeur Westerhof is enthousiast. 'Dit evenement biedt nieuwe perspectieven voor de toekomst.'

BERT PLATZER | HENK VEENSTRA | EVENEMENT | WWW.FRIESLAND.NL/NL/CULTURELE-HOOFDSTAD

Om te beginnen bij het begin: *Iepen Mienskip*? '*Iepen* betekent open en *mienskip* zou je kunnen vertalen als gemeenschapszin,' zegt mede-organisator Oeds Westerhof van Leeuwarden-Fryslân 2018. 'Daarmee bedoelen we "van onderop werken aan de samenleving", een kwaliteit die Friesland in het verleden veel heeft gebracht, een hele hoop succesvolle coöperaties bijvoorbeeld. Toen we in 2013 middenin de crisis de competitie voor Culturele Hoofdstad wonnen, vonden we dat Europa dit concept nodig heeft. Als we wat willen, moeten we zelf verantwoordelijkheid nemen.'

Westerhof, in 1990 als neerlandicus afgestudeerd en in zijn eerste baan alumni officer aan de RUG, vormt de directie van Leeuwarden-Fryslân 2018 samen met RUG-alumni Tjeerd van Bekkum en John Bonnema. Toeval? 'We kenden elkaar niet voordat we hier gingen samenwerken, maar voelen elkaar als noordelingen goed aan.' Westerhof is als directeur Legacy verantwoordelijk voor de nalatenschap van het culturele jaar. 'We hebben steeds gezegd dat we de Culturele Hoofdstad zien als een katalysator voor verandering op economisch, sociaal en ecologisch terrein. We willen het debat over bijvoorbeeld werk en inkomen of over duurzaamheid een nieuwe richting geven, vanuit de kunst en cultuur.'

Voorbeeld: het project Kening fan 'e Greide ('koning van de weilanden'), waarvan RUG-hoogleraar trekvogelecologie Theunis Piersma een van de initiators is. Westerhof: 'Dat project presenteert theater en muziek geïnspireerd op alles wat het landschap te bieden heeft, maar agendeert ook nadrukkelijk het versterken van de biodiversiteit. Meestal heb je het dan over belangentegenstellingen, maar door theater en muziek in te zetten wordt er op een heel ander gevoelsniveau gecommuniceerd. Dan blijkt tussen boeren, natuurbeheerders en andere belanghebbenden opeens een heel goed gesprek mogelijk. Dat het thema natuurinclusieve landbouw inmiddels een serieus thema is in de provinciale en landelijke politiek, komt voor een groot deel door dit project.'

Vanwege het thema Iepen Mienskip kon de organisatie natuurlijk niet om een invulling heen die van onderop tot stand kwam. Dat is dan ook meteen een groot verschil met andere Culturele Hoofdsteden, waar een artistiek directeur meestal dominant is in het bepalen van het programma. Westerhof: 'Dat zou hier nooit werken. Als je mensen wilt meekrijgen, dan moet je de verantwoordelijkheid leggen waar zij hoort. Als Joop Mulder, de oprichter van Oerol, een voorstelling voor ons maakt, wordt die echt niet beter als ik me daarmee bemoei. Daarom hebben we heel veel gesprekken gevoerd met mensen en instellingen, en gevraagd: waar wil je aan werken, wat voor project zou jij voor het voetlicht willen brengen? Daar hebben we als het ware een boeket van geschikt.'

Inmiddels kan Westerhof terugblikken op uitstekende bezoekersaantallen, kaartverkopen en recensies tot nu toe. Westerhof telt zijn zegeningen, maar veel relevanter noemt hij het draagvlak onder de bevolking. 'In Friesland zijn zo'n dertigduizend mensen op een of andere manier bezig met een project voor de Culturele Hoofdstad. Dat is vijf procent van de bevolking. Het is ons gelukt om groepen die normaliter niet zo aan culturele activiteiten meedoen, erbij te betrekken.'
En daarmee is het zaadje gelegd. Westerhof: 'We hebben een proces op gang gebracht waarin mensen hun bestaande werkelijkheid niet meer als vanzelfsprekend beschouwen en van daaruit nieuwe wegen verkennen om tot verandering te komen.'

'VAN UITSTEL KOMT UITEINDELIJK OOK WEL EENS INZICHT'
STELLING **PAUL DE BRUYN** SCIENCE AND ENGINEERING

LAMBERT VAN DER AALSVOOR

Foto-expositie over Noord-Korea Lambert van der Aalsvoort!

Ook in Noord-Korea wordt gestudeerd, geleerd en gelezen, zo toont Lambert van der Aalsvoort in de foto-expositie Reading North Korea. Hij brengt daarmee het land in beeld op een manier die we niet vaak zien. **Van 11 juni tot de zomer van 2019** is de tentoonstelling gratis te bezoeken in de studieruimtes van het Harmoniegebouw (Oude Kijk in 't Jatstraat 26). Van der Aalsvoort is een Nederlandse auteur, fotograaf en onderzoeker. De getoonde foto's zijn opgenomen in zijn meest recente publicatie *Onder een Glazen Hemel: Noord Korea*. De tentoonstelling is georganiseerd door het Centre for East Asian Studies Groningen (CEASG), het interfacultair instituut dat zich richt op onderzoek en onderwijs met betrekking tot het hedendaags China, Japan, Korea en Mongolië. Ook ondersteunt het CEASG de samenwerkingsverbanden met universiteiten in Oost-Azië. In dat kader studeren bijvoorbeeld een aantal promovendi uit Mongolië aan de Faculteit Medische Wetenschappen in Groningen. De eerste hiervan, Byambaa Vanchin, heeft onlangs haar PhD behaald. De activiteiten van het CEASG zijn mede mogelijk dankzij de steun die het instituut krijgt, via het Ubbo Emmius Fonds, van een aantal externe partners, waaronder ING Bank en het Ministerie van Onderwijs van Mongolië. Zie: WWW.RUG.NL/CEASG.

- In april 2018 was er opnieuw een belcampagne voor de Junior Scientific Masterclass, een opleidingsprogramma voor arts-onderzoekers. Bijna 400 alumni doneerden gezamenlijk € 19.073. Dit najaar zullen de UEF-JSM Grants worden toegekend. Sinds 2010 heeft het Ubbo Emmius Fonds al € 354.967,– opgehaald en hebben 41 studenten een beurs ontvangen!

- Groningen hoort bij de wereldtop in de transplantatiegeneeskunde, al jaren lang. De rijke geschiedenis wordt nu vastgelegd in een jubileumboek. Een belangrijk deel van de kosten is inmiddels gedekt, alleen al via crowdfunding kwam ruim € 34.000 binnen, maar u kunt het project nog steeds steunen via **www.rugsteunt.nl**.

- Jaarlijks ontvangen tientallen studenten een reisbeurs van het Groninger Universiteitsfonds, bijvoorbeeld om een onderzoeks- of onderwijsprogramma in het buitenland te volgen. Het aantal aanvragen voor een reisbeurs is nog veel groter. Daarom krijgen een aantal studenten nu de kans via crowdfunding zelf een deel van de beurs op te halen. Als de student € 200 bij elkaar krijgt, keert het GUF eveneens € 200 uit. U kunt de studenten helpen via **www.rugsteunt.nl**.

- Het Ubbo Emmius Fonds ontving onlangs een particuliere toezegging voor maar liefst € 400.000 voor het onderzoek naar trekvogels van Theunis Piersma en zijn team. De onderzoekers en het fonds zijn erg blij met deze bijzondere gift.

Theologie en Religiewetenschappen

Op **woensdag 5 september 2018** staat de opening van het Academisch Jaar in het teken van Iran. Speciale gast is mevrouw Susanna Terstal, tot 1 september ambassadeur van Nederland in Iran. Zij zal een lezing geven. Alumni van de faculteit zijn van harte welkom om de opening bij te wonen. Informatie en aanmelden: WWW.RUG.NL/GGW.

Ruimtelijke Wetenschappen

Drie excursies staan er op het programma van de Professor Keuning Vereniging, alle georganiseerd door RUG-alumni: stationsgebied Driebergen-Zeist door Arvid Krechting vanuit ProRail op **20 september 2018**; bloemenveiling Aalsmeer door Sander van Voorn vanuit Greenport Aalsmeer op **5 oktober 2018**; en 'Wat nou einde van winkels' door Hans van Tellingen vanuit Strabo in Amsterdam op **26 oktober 2018**. U bent van harte welkom. Informatie en aanmelding: BESTUUR@PROFESSORKEUNINGVERENIGING.NL, of Facebookpagina @ProfessorKeuningVereniging of LinkedIngroep Professor Keuningvereniging – Alumnivereniging FRW.

Geneeskunde

'Medisch Leiderschap' is het thema van de jaarlijkse Antonius Deusingdag georganiseerd door alumnivereniging Antonius Deusing op **zaterdag 3 november 2018**. Tijdens het geaccrediteerde symposium verzorgen prof.dr. Louise Gunning-Schepers en prof. dr. Gerjan Navis plenaire sessies. 's Middags zijn er verschillende workshops. De dag wordt afgesloten met een Groningse borrel. Meer informatie: WWW.ANTONIUSDEUSING.NL

Bewegingswetenschappen

Het thema van het jaarlijkse Studiosi Mobilae symposium is 'Moving into the Future'. Geïnteresseerd? Zet dan **29 november 2018** alvast in je agenda. Meer informatie volgt op WWW.LINKEDIN.COM/COMPANY/STUDIOSIMOBILAE.

VOLG ONS OP Alumni – University of Groningen Alumni – University of Groningen Alumni – University of Groningen alumniuniversityofgroningen

Nieuwe Internationale Alumni Ambassadors

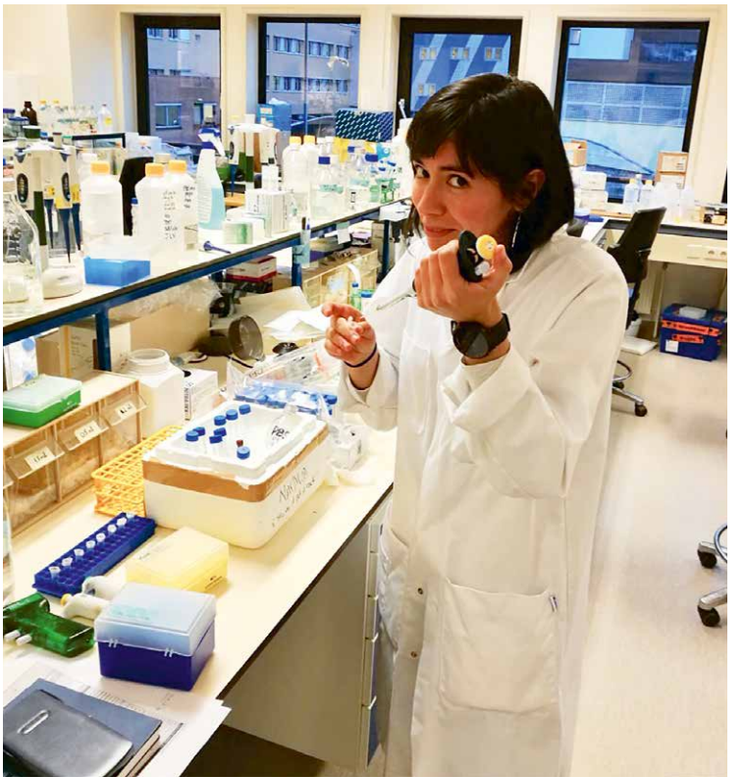

Ximena Rosas, International Alumni Ambassador 2018-2019, Mexico

Op 6 juli zijn de nieuwe International Alumni Ambassadors aangesteld. Zestien studenten die binnenkort hun opleiding afronden, afkomstig uit veertien verschillende landen, treden het komende jaar overal ter wereld op als ambassadeur voor onze universiteit. De vrijwilligers zullen hun 'Groningen experience' delen met iedereen die interesse heeft, van aankomend student tot alumnus en van bedrijf tot kennisinstelling.
Op WWW.RUG.NL/ALUMNI/AMBASSADORS stellen de ambassadeurs zich voor en vertellen ze over hun ervaringen met studeren in Groningen. Bijvoorbeeld Ximena Rosas uit Mexico, die in Groningen kennismaakte met sneeuw, fietspaden en buiten-barbecues.

Alumnibijeenkomsten

9 juli 2018
Aduarderkring, Allersmaborg, Ezinge

Half september 2018
Jonge Alumni Netwerk, Groningen

Half september 2018
San Francisco

1 oktober 2018
't Gooi

8 oktober 2018
Twente

Half oktober 2018
Londen

1 november 2018
Brussel

Kijk voor actuele informatie, locaties en andere bijeenkomsten op WWW.RUG.NL/KRINGEN en WWW.RUG.NL/ALUMNI/AGENDA.

Stem op ons!

Vanaf maandag 16 juli gaat de **NRC Charity Awards** van start. Iedere dag publiceren *NRC, nrc next* en de *NRC*-website een 2-paginagrote advertentie van een goed doel. Vorig jaar mocht het Ubbo Emmius Fonds al meedoen, dit jaar wisten de gezamenlijke Nederlandse universiteitsfondsen een publiciteitscampagne in de wacht te slepen. Uit alle deelnemende goede doelen worden uiteindelijk enkele winnaars gekozen door een jury én het publiek. Stem ook op onze advertentie via WWW.NRCCHARITYAWARDS.NL.

Lustrum 80 jaar sociologie in Groningen

Tachtig jaar geleden, als eerste universiteit in Nederland, richtte de RUG een aparte opleiding sociologie op. Dat wordt uiteraard gevierd met een uitgebreid lustrumprogramma op **vrijdag 12 oktober 2018** in het Grand Theatre aan de Grote Markt 35 in Groningen. De lustrumviering begint om 13.00 (12.30 ontvangst) en duurt tot ver in de avond. Samen met de studenten van Sociëtas is een gevarieerd programma opgesteld. Met lezingen, live muziek, cabaret, een buffet en een bruisend feest. Ga voor informatie en kaarten naar WWW.RUG.NL/GMW/SOCIOLOGIE/80JAAR
Het sociologisch instituut kent een rijk verleden, met markante, invloedrijke wetenschappers. Ook nu staan onderwijs en onderzoek nog altijd hoog aangeschreven.
Lees hierover op WWW.RUG.NL/ALUMNI/80-JAAR-SOCIOLOGIE.

'AT THE END OF THE DAY, NO MATTER WHERE YOU LIVE, FRIENDSHIPS ARE FORMED REGARDLESS OF DISTANCE, COLOUR OR CULTURE'
STELLING **YVONNE MANDRI-BOSSART** RUIMTELIJKE WETENSCHAPPEN

(advertorial)

Interview met Eduard Verhagen, kinderarts en hoogleraar Palliatieve Zorg voor kinderen aan het UMCG en spreker bij Comenius Leergangen
– door Marjan Brouwers

‘Maak iets moois van een onmogelijk moeilijke situatie’

Als Eduard Verhagen, kinderarts en hoogleraar Palliatieve Zorg voor kinderen aan het UMCG een groep toespreekt, vertelt hij vaak het verhaal over Bente, het meisje dat hij niet kon helpen, maar dat wel de aanleiding was voor het opstellen van het Groninger Protocol, waarmee hij de wereldpers haalde. Dan gaat het over ethiek, dilemma’s, ongelooflijk moeilijke keuzes en leiderschap. ‘Loop niet weg voor een moreel dilemma, ook al weet je niet meteen wat het goede is. Probeer iets moois te maken van schijnbaar onmogelijk moeilijke situaties.’

Toen Eduard Verhagen na vier keer loten eindelijk Geneeskunde mocht studeren, was hij al bijna klaar met zijn Rechtenstudie. Hij besloot beide studies af te maken en gezondheidsrechtadvocaat te worden. ‘Ik was nogal van het plannen toen. Een echte jurist. Wat ik moest leren, is dat alles anders kan lopen in je leven. Dat gold ook voor mij. Zo wist ik binnen drie maanden op de kinderafdeling van een klein Amersfoorts ziekenhuis dat dit was wat ik wilde: kinderarts worden. Al mijn andere plannen konden overboord.’
Krap begonnen aan het AMC, verkaste hij naar Curaçao om daar zijn opleiding als kinderarts te vervolgen. ‘Je werkte er met beperkte middelen onder vaak moeilijke omstandigheden. Een fantastische tijd.’ Hij bleef er twee jaar en kwam daarna terug om er nog eens 3,5 jaar te werken ‘Wat ik daar heb geleerd, is hoe leven en dood in verschillende culturen anders wordt beleefd. Het verdriet om de dood is niet minder op Curaçao, maar mensen gaan er anders mee om. Ik heb veel dode kinderen gezien, begrafenissen bezocht, groot verdriet, maar ook grote vreugde meegemaakt. Daarvan heb ik zoveel geleerd.’

Het verhaal van Bente

Toch verruilde hij het eiland voor een baan als kinderarts aan het UMCG ‘Toen had ik nog de diep gekoesterde wens om na vijf jaar over te stappen naar de World Health Organisation in Genève.’ Het liep allemaal anders. Als chef de clinique kreeg hij in 2001 te maken met Bente, een ongeneeslijk zieke baby met een gruwelijke huidafwijking, waardoor ze wonden over haar hele lichaam had en voortdurend pijn leed. ‘Telkens als het verband werd verwisseld, ging haar huid open. Van de kleinste aanraking kreeg ze blaren, ook in haar mond, waardoor ze nauwelijks kon drinken. Haar lijden was uitzichtloos en ondraaglijk. Haar ouders vroegen ons haar leven te beëindigen.’
Er volgenden talloze gesprekken met artsen, de ouders en de officier van justitie. ‘We wilden weten wat de consequenties zouden zijn als we het verzoek van de ouders zouden inwilligen. Werden we dan vervolgd voor moord? De officier wilde er niets over zeggen. Uiteindelijk hebben we Bente niet geholpen en is ze teruggegaan naar het ziekenhuis in Emmen waar ze datzelfde jaar nog is overleden.’

Het Groninger Protocol

Ondertussen bleef Verhagen met het behandelteam maar piekeren over Bente. ‘We wisten wat het goede was om te doen, maar we hebben het niet gedaan. Dat voelde heel naar. Daarom hebben we besloten om een protocol op te stellen, zodat we wisten wat we moesten doen in het zeldzame geval dat er weer een kind als Bente op ons pad zou komen. We verzamelden kennis, voerden veel gesprekken en mochten alle Nederlandse rechtszaken over de dood van pasgeborenen inzien. Mijn juridische achtergrond kwam hierbij goed van pas. Zo kwam het Groninger protocol tot stand dat later vrij geruisloos landelijk is overgenomen.’

Aanvankelijk was er weinig aan de hand totdat Verhagen in 2004 te gast was in een uitzending van het televisieprogramma Netwerk over de wanhoop van ouders van kinderen die ondraaglijk lijden en niet mogen sterven. ‘Er was een ouder bij die vertelde hoe hij 25 jaar geleden zijn kind daarom met een kussen heeft gesmoord. Dat is natuurlijk verschrikkelijk, dat wens je geen ouder toe. Ik vertelde in die uitzending over Bente en hoe haar geval had geleid tot het opstellen van ons protocol.’

> “We wisten wat het goede was om te doen, maar we hebben het niet gedaan.”

Wereldwijde ophef

Korte tijd later bleek dat de uitzending te zien was in het buitenland en met name in Zuid-Europa een enorme ophef had veroorzaakt. ‘Daar riepen ze: kijk naar Nederland, waar ze abortus legaliseren, oude mensen doodmaken en nu ook baby’s vermoorden. Het werd nog erger toen de krant van het Vaticaan een stuk schreef waarin ons protocol werd geassocieerd met nazipraktijken. Dagelijks stonden hier filmploegen voor de deur. Men dacht dat we hier massaal baby’s dood maakten vanwege de kleur van hun ogen. Absurd natuurlijk en heel naar.’

‘De kritiek op het protocol ging ook vaak over de slippery slope. Als je alles regelt voor een zeldzaam geval, loop je dan niet het risico dat je voorwaarden verwateren en ouders hun baby willen doodmaken als het een teen mist, bijvoorbeeld? Ik ben daar nooit bang voor geweest. Toen abortus werd gelegaliseerd, leefde de angst dat vrouwen massaal zouden stoppen met de pil en veel vaker abortus zouden plegen. Dat is niet gebeurd: Nederland heeft zelfs een van de laagste abortuscijfer ter wereld.’

Veel van de kritiek kwam op de schouders van Verhagen persoonlijk terecht. ‘Ik heb toen wel eens gedacht dat het ziekenhuis me zou ontslaan, maar dat deed het niet. Integendeel, ik kreeg alle steun. De omslag kwam toen we een artikel over het protocol schreven voor het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. De Engelse vertaling verscheen in Amerika in een blad dat door heel veel artsen in de wereld wordt gelezen en een journalist van de *New York Times* liep twee dagen met mij mee. Hij schreef een prachtig stuk over hoe wij werken. Vanaf dat moment sloeg de hatemail om in fanmail.’

Kwaliteit van leven versus techniek

Sindsdien is er veel gebeurd op het gebied van de levensbeëindiging van pasgeborenen. Zo is onderzocht of de Nederlandse aanpak verschilt van die van een aantal ziekenhuizen in Canada en Amerika. ‘Tot onze vreugde bleken de verschillen niet groot te zijn. Bij de meeste ziekenhuizen staat de kwaliteit van leven van het kind voorop. Techniek is niet het antwoord op alles. Soms stop je de beademing bij een pasgeborene omdat het doodgaat. Maar soms doe je dat omdat het kind anders blijft leven en afschuwelijk zal lijden. Alleen het ziekenhuis in Chicago liet weten altijd door te gaan met behandelen als de ouders dat willen. Ook als ze weten hoezeer het kind zal lijden.’

Zorg tijdens het laatste traject

Sinds 2013 is Verhagen hoogleraar Palliatieve Zorg voor Kinderen en werkt hij aan de verbetering van de behandeling van ongeneeslijk zieke kinderen in de periode voordat ze sterven. ‘Daar was nog niets voor geregeld. Hoe begeleid je het traject tot de dood? Wie spelen een rol in dit proces, welke beslissingen neem je, hoe begeleid je de ouders en hoe zorg je ervoor dat het stervensproces verloopt op een manier waarmee de ouders vrede kunnen hebben? De richtlijn die we hebben opgesteld helpt behandelaars om dit traject op de beste manier te doorlopen.’

Verhalen uitwisselen, ervaringen delen

Nog steeds is Verhagen een veelgevraagd spreker over dilemma’s, leiderschap en ethiek. Dan laat hij vaak de foto van Bente zien en vertelt hij over de dilemma’s en keuzes die zijn loopbaan hebben gevormd. Ook bij Comenius merkt hij hoe zijn verhaal bij de deelnemers aankomt. ‘Dat zijn bijna nooit dokters, maar ze herkennen zich wel in de dilemma’s die ik beschrijf. En ze vertellen dan over de drempels, tegenslagen en ethische vraagstukken die ze zelf zijn tegengekomen. Die verhalen uitwisselen en het met elkaar delen van belangrijke momenten is inspirerend voor hen, maar ook voor mij. Ik realiseer me dan weer hoe bevoorrecht ik ben om dokter te zijn, omdat je de maatschappelijke relevantie van je werk elke dag ervaart. Het is mooi om die ervaringen te delen en te leren van de verhalen van anderen.’

Comenius
Voor wie alles al denkt te weten

Comenius nodigt uit tot reflectie op het eigen leiderschap. Creëert ruimte voor verwondering, reflectie en persoonlijke ontwikkeling. In samenwerking met toonaangevende universiteiten en onderzoekscentra van Europa, Amerika, China en het Midden-Oosten ontwikkelt Comenius leergangen die zijn bestemd voor executives: ervaren toezichthouders, bestuurders, directeuren en senior managers uit de publieke en private sector.

Comenius is een ‘school’ in de klassieke betekenis, geworteld in de universitaire traditie van onderzoek en dialoog. Een vrijplaats voor mensen die alles al denken te weten.

Meer weten? Kijk op **comeniusleergang.nl**

Comenius

KOP D'R BIE

Afgestudeerd? Maar toch niet úitgestudeerd? Ontdek wat de RUG nog allemaal te bieden heeft, al dan niet online: van lezingen, cursussen en collegereeksen tot video's, bijeenkomsten en een UB-lidmaatschap. Hieronder een greep uit het aanbod. Kijk verder op www.rug.nl/kopdrbie

Lezingen

30 augustus 2018 — 20.00 uur
SGG op Noorderzon Opvoeden met hoop en optimisme door Micha de Winter; Spiegeltent; tickets vanaf 23 juni

31 augustus 2018 — 20.30 uur
SGG op Noorderzon Dokter Aarsman door Hans Aarsman; Spiegeltent; tickets vanaf 23 juni

1 september 2018 — 20.00 uur
SGG op Noorderzon China door de ogen van Ruben door Ruben Terlou; Romeotent; laatste tickets 23 juni

11 september 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. S.P. (Stefan) Berger; leerstoel Interne geneeskunde i.h.b. transplantatienefrologie

18 september 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. J. (Joukje) van der Naalt; leerstoel Translational neuroscience

24 september — 20.00 uur
Gastschrijver 2018 Auke Hulst: Duurzaam tegenspreken Auke Hulst in gesprek met Mathijs Sanders

25 september 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. A.J. (Hanno) Brand; leerstoel Fryslân in de handelsnetwerken van pre-industrieel Europa (1000-1800), vanwege Fryske Akademy

1 oktober 2018 — 20.00 uur
Gastschrijver 2018 Auke Hulst: Zwemmen in brak water

2 oktober 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. W.A. (Wim) Veling; leerstoel Psychiatrie

8 oktober 2018 — 20.00 uur
Gastschrijver 2018 Auke Hulst: Wereldbouwers – Landschap als decor, actor en metafoor

9 oktober 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. H.J. (Hiddo) Lambers Heerspink; leerstoel Klinische geneesmiddelstudies en personalized medicine

16 oktober 2018 — 16.15 uur
Oratie prof.dr. C. (Caspar) van den Berg; leerstoel Global and local governance

Postacademisch Onderwijs

Alumnikorting bij Talencentrum
Eindelijk dat vakantie-Frans opfrissen? Of voor het werk leren presenteren in het Duits? Omdat het Talencentrum van de RUG 30 jaar bestaat, krijgen alumni dit jaar korting op een training, zowel voor werk als privédoeleinden. Taalleerdoelen bereiken in een maatwerktraining of groepstraining met een hoog tempoen vanaf dag één de doeltaal spreken. Het aanbod van het Talencentrum is divers:

1 Taaltrainingen – in dertien talen
2 Communicatietrainingen – zakelijk schrijven en presenteren
3 Interculturele trainingen – voor de internationale werkvloer
4 Vertaal- en correctiedienst

WWW.RUG.NL/TALENCENTRUM

Online cursussen

Het aanbod online cursussen is breed: onder meer diverse taalcursussen en de succesvolle Massive Open Online Courses (MOOCs), zoals:

Decision Making in a Complex and Uncertain World

Learn about decision making in complex situations and under uncertainty in this course by the Faculty of Economic and Business. Lead educator: Prof dr Lex Hoogduin
Launch date: 10 September 2018

Introduction to Frisian

Learn how to master the fundamentals of the Frisian Language in this course by the Faculty of Arts. Lead educator: Gerbrich de Jong, MA
Launch date: 5 November 2018

32e JAARGANG – 2e NUMMER/JULI 2018 – ISSN 0921-1721

COLOFON

WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5

Broerstraat 5 is een gratis kwartaalmagazine voor alle afgestudeerden, gepromoveerden en relaties van de RUG, inclusief oud-cursisten van de Academische Opleidingen Groningen. Als alumnimagazine wil het ertoe bijdragen dat het contact tussen de universiteit en iedereen die daar onderwijs heeft gevolgd in stand blijft en zo mogelijk intensiever wordt. Heeft u opmerkingen of ideeën? Laat het ons weten! REDACTIE Bineke Bansema, Fenneke Colstee-Wieringa, Bert Wolfkamp HOOFDREDACTIE Fenneke Colstee-Wieringa REDACTIEADRES Redactie Broerstraat 5, Postbus 72, 9700 AB Groningen T (050) 363 52 36 redactieB5@rug.nl VORMGEVING In Ontwerp, Assen DRUK Zalsman Grafische Bedrijven OPLAGE 90.000 ADRESWIJZIGINGEN Indien u wijzigingen wilt doorgeven of contact niet op prijs stelt, kunt u zich wenden tot Alumnirelaties RUG: T (050) 363 30 61 alumni@rug.nl of via www.rug.nl/alumni/wijzigingen De RUG hecht veel waarde aan contact met haar oud-studenten. Conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming gaat de universiteit zorgvuldig met adresgegevens om. www.rug.nl/alumni/privacy

Toerist in eigen regio

De roemte is verheven, de wereld is zo wied.
En grieze vogels sweven, hoog boven laand en tied.

'Dit gedichtje van Jan Boer kan mijn gedachten over het landschap niet beter verwoorden.' Sanne Meijer (1994), alumna International Relations and International Organisation 2017, houdt sinds enkele jaren een blog bij over haar ontdekkingstochten door Groningen en het Duitse Oost-Friesland en Emsland. 'Op de fiets ontdek ik de natuur, cultuur en geschiedenis van mijn eigen omgeving en schrijf ik over de schitterende landschappen, oude volksgebruiken en bijzondere verhalen die ik onderweg tegenkom.' Haar aanstekelijke verhalen zijn stuk voor stuk tips voor een heerlijk dagje uit in het Noorden. WWW.SANNEMEIJERONDERWEG.NL

university of groningen
Business School
Top-HR Leiderschaps-programma
Speciaal ontwikkeld voor HR-directeuren en senior HR-managers die zich verder willen ontwikkelen in hun strategische partnerrol.
Prof. dr. Janka Stoker
Kerndocent
Prof. dr. Harry Garretsen
Kerndocent
Het unieke 6-daagse programma met een combinatie van bekende topsprekers uit wetenschap én praktijk gaat van start op 22 november 2018 in Leuvenum.
Kijk voor meer informatie op www.rug.nl/ugbs-leiderschap

university of groningen
Business School
Uw carrière. Uw keuze.
Onze kennis en inzichten.
Onze praktijkervaring.
Uw groei.
Prof. dr. Peter Verhoef
Directeur University of Groningen Business School
Volg op verschillende plekken in Nederland onze geaccrediteerde masters en executive programma's:
- Executive Master of M&A and Valuation
- Executive MBA
- Executive Master of Finance and Control
- Top-HR Leiderschapsprogramma
- Management & Economie in Zorg en Welzijn
- The Community-Centric Energy Transition
- Customer Experience Management
- Opleiding Environmental, Social & Governance (ESG) Assurance
Kijk voor meer opleidingen op www.rug.nl/ugbs

rijksuniversiteit groningen
Zomer aanbieding
de hele maand juli € 10,-
T-shirt in diverse kleuren
€ 39,95
Schaal met afbeeldingen van alle RUG-gebouwen
€ 24,95
MIZU waterfles van recyclebaar roestvrij staal. Dé waterfles voor de bewuste sporter.
The University of Groningen is committed to sustainability.
These items are produced with love for people and planet.
Oude Kijk in 't Jatstraat 19
050 363 2700 / universiteitswinkel@rug.nl
universiteitswinkel i_shop_rug
www.rug.nl/shop
i Shop

ALUMNI ACHTERAF

De ene econoom dacht: Even in Polen kijken en dan weer terug. Hij werd hoogleraar in Wroclaw. De andere econoom bereidde haar nieuwe leven als wijnboerin in Canada jarenlang zorgvuldig voor.

ELLIS ELLENBROEK

RETOURADRES: RUG/A&F, POSTBUS 72, 9700 AB GRONINGEN, NEDERLAND

JOOST PLATJE (49)

STUDIE economie van 1986 tot 1993; promotie aan de RUG in 2004 **IS** hoogleraar economie aan de WSB University in Wroclaw, Polen **HUISHOUDEN** getrouwd met Julia (45), bioloog en lerares middelbare school; zorgen samen voor Julia's moeder (87) die bij hen woont **HUIS** vrijstaand nieuwbouwhuis in Święta Katarzyna, nabij Wroclaw **JAARINKOMEN** 30.000 euro netto (ca. 130.000 zloty) **WEBSITE** www.joostplatje.eu

'Ik zat met vrienden in de kantine en zei: Ik zou na mijn studie weleens in Oost-Europa willen kijken. Ik had niks beters te doen en was geïnteresseerd in de economie in die socialistische landen. Ik dacht aan Hongarije, een vriend suggereerde Wroclaw. Direct na mijn studie ben ik weggegaan, met een uitwisseling. Ik dacht: Een half jaartje kijken. Dat is nu bijna vijfentwintig jaar geleden.

Ik kende snel wat woorden. Brood, bier, andere levensmiddelen. En ik kon een fles wodka kopen om mee te nemen naar een feestje. Ik ging naar Poolse les, las kranten en stripboeken. Ja gut, dan kom je er vanzelf wel. Het heeft ongeveer drie jaar geduurd voor ik de taal dusdanig machtig was dat ik in gebrekkig Pools een college kon houden.

Als buitenlander was ik exotisch. Toen ik alleen nog maar doctorandus was, had ik al een sterkere positie dan Polen met een doctoraat. Ik kon economie geven in het Engels. Nu is het anders, maar in die tijd spraken veel Polen geen woord over de grens. Ik had ervaring met het organiseren van internationale conferenties, voor hen ook belangrijk.

Ik ben via de universiteiten van Wroclaw en Opole in 2012 als hoogleraar bij de WSB Universiteit in Wroclaw terecht gekomen. Dat is een privé-universiteit. Ik ben aangesteld bij het Instituut voor Logistiek. Duurzaamheid is mijn thema. Wat zijn de voorwaarden voor een systeem om niet in elkaar te klappen? Basis van de economie is een gelimiteerd aantal hulpbronnen. De kernvraag is: Kun je de efficiëntie van de hulpbronnen zo vergroten dat we kunnen blijven groeien?

Ik heb één keer in Duitsland gesolliciteerd, ik wist van tevoren al dat ik heel weinig kans had, maar de lonen zijn er wat hoger. Polen is ook prima. De vrijheid die ik hier heb bij wat ik doe, zal in Nederland moeilijk te vinden zijn. Mijn toekomstplannen? Leuk en nuttig onderzoek doen en idem onderwijs geven. Genoeg verdienen voor een prettig leven. En naar dierbaren omzien, zolang ze er nog zijn. Het kan zomaar voorbij zijn.'

HELEEN PANNEKOEK (48)

STUDIE economie van 1988 tot 1994 **IS** Wijnmaker in Lillooet, Zuidwest Canada **HUISHOUDEN** getrouwd met Rolf de Bruin (48), RUG-alumnus economie; Josine (11) en Thomas (9) **HUIS** Vrijstaand huis ('oud, maar met fenomenaal uitzicht') op het erf **JAARINKOMEN** salaris 42.000 dollar bruto (ca. 30.000 euro), prestatiebonus van 15.000 euro, aandelenbonus van 15.000 euro **WEBSITE** www.fortberens.ca en www.vlietlandwijnen.nl

'Emigreren zat al een poos in ons hoofd. Ik werkte na mijn afstuderen bij ING en was op het punt gekomen dat ik, als ik daar verder wilde groeien, in managementlagen terecht zou komen die niet bij mij passen. Posities waar het belangrijker is wie je kent dan wat je kunt, dat hoe je iets zegt belangrijker is dan wát je zegt. Na twee vakanties in Canada kregen Rolf en ik het gevoel dat we daar ons ei wel kwijt konden samen, in de wijnindustrie. Eind 2007 hebben we allebei onze baan opgezegd. Na grondig vooronderzoek streken we neer in British Columbia in Zuid-West Canada. Bergen, weidsheid, lage populatiedichtheid, dat zochten wij en dat heb je daar.

We werken hard om hier een wijngebied te laten ontstaan. Het klimaat is zeer geschikt, warm en droog. Mensen zeiden: Canada? Daar ligt toch altijd sneeuw? Boven op de bergen wel ja, wij zitten in de vallei.

We zijn geen multimiljonairs. We konden het ons niet veroorloven een duur stuk grond te kopen We hebben eerst een stuk geleased. Toen er investeerders kwamen, konden wij het kopen. Er zijn zes mede-eigenaren, Canadezen met geld en belangstelling voor wijn.

We hebben acht hectare wijngaard geplant en zijn bezig daar nog acht aan toe te voegen. We produceren ongeveer honderdduizend flessen per jaar. Wit, rood, rosé. De helft verkopen we aan particulieren, de andere helft aan restaurants en winkels, een heel klein deel in Nederland. In de zomer werken hier ongeveer dertig mensen, in de winter ongeveer tien. Zomers hebben we ook een buitenrestaurant waar je kunt lunchen.

Ik heb opleidingen gevolgd voor vinoloog en wijngaardenier. Het mooie van wijn vind ik de variatie. De invloeden van het weer en van het klimaat, dat je dat terug kunt vinden in het product, dat is toch hartstikke boeiend?

Het is een mega-avontuur, wij voelen ons pioniers, verbonden met de goudzoekers die 160 jaar geleden dit gebied ontdekten. Garantie voor succes hebben we niet, maar na tien jaar zou ik niet meer in Nederland willen wonen of werken.'